

IZVJEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA ŽENA U REPUBLICI HRVATSKOJ U 2006. GODINI

Izdavač:

Women's Network Croatia

U izradi izvještaja sudjelovale su:

Centar za građanske inicijative - Poreč

Centar za žene žrtve rata - Zagreb

Centar za ženske studije - Zagreb

CESI - Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje - Zagreb

Lezbijska grupa Kontra - Zagreb

Ženska soba - centar za seksualna prava - Zagreb

Ženska grupa Lošinj – grupa za ženska ljudska prava - Mali Lošinj

Petra – mreža za prevenciju i eliminaciju trgovanja ženama (Autonomna ženska kuća - Zagreb, Centar za žene žrtve rata - Zagreb, Ženska soba – centar za seksualna prava - Zagreb, Delfin – Pakrac, Organizacija za integritet i prosperitet Split, Ženska grupa – Split, SOS telefon – poziv u pomoć - Virovitica, Udruga žena – Vukovar, Udruga Brod – grupa za ženska ljudska prava - Slavonski Brod)

Sanja Cesar

Bojana Genov

Željka Jelavić

Sanja Juras

Vesna Kesić

Đurđica Kolarec

Maja Mamula

Biserka Momčinović

Gordana Obradović

Zahvaljujemo organizacijama koje su poslale upitnike na osnovu koji su pisani razni dijelovi izvještaja:

CGI - Poreč, Centar za žene Adela - Sisak, CESI - Zagreb, GORD - Dalj, Korak - Karlovac, Klub žena - Dvor, Nit - Korenica, Sigurna kuća Istra - Pula, SOS - Virovitica, Ženska grupa - Slavonski brod, Ženska pomoć sada - Zagreb, Ženska soba - centar za seksualna prava - Zagreb, Ženska udruga Izvor - Tenja.

IZVJEŠTAJ O STANJU LJUDSKIH PRAVA ŽENA U REPUBLICI HRVATSKOJ U 2006. GODINI

Uvod

Tijekom 2006. godine nisu se dogodili značajniji pomaci u cilju poboljšanja stanja ženskih ljudskih prava.

Kršenja ljudskih prava žena događaju se i dalje sustavno u svim područjima društvenog života, a ističemo posebice odgojno – obrazovni sustav, u kojemu nema edukacije o rodnoj ravnopravnosti kao preduvjetu mijenjanja ustaljenih praksi, te su školski udžbenici i nadalje prepuni diskriminativnih obrazaca i stereotipa. Prijedlogom Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa da se u osnovne škole uvede zdravstveni program udruge Grozd, koji u dijelu o ljudskoj seksualnosti reproducira niz znanstvenih netočnosti te patrijarhalne i izrazito homofobne stavove, kršenje ljudskih prava žena i spolnih manjina kroz obrazovni sustav dodatno eskalira.

Iako u javnosti, ponajprije zahvaljujući aktivnostima ženskih udruga i medijima, bilježimo veću osjetljivost o pitanjima nasilja nad ženama i donekle prepoznavanje različitih oblika diskriminacije, u javnim politikama, zakonskim promjenama ili u eliminiranju diskriminatorskih praksi nije se dogodilo ništa bitno što bi ukazivalo na suštinske promjene. Pozitivni primjer koji smo zabilježile jest komentar presude suca Vrhovnog suda Ranka Marjana u kojem je citirao Zakon o ravnopravnosti spolova, a odnosi se na slučaj Magaš koji je vođen na Općinskom sudu u Zadru.

Žene i siromaštvo

Na 4. UN konferenciji o ženama u Pekingu (1995.g.) vlade su preuzele obaveze realizirati plan akcije koji sadrži 12 najkritičniji područja. Prva točka navedenog plana odnosi se na žene i siromaštvo - koja navodi da su žene neravnopravan dio stanovništva i da žive u neprihvatljivim uvjetima rastućeg siromaštva, osobito u zemljama u razvoju i zemljama u tranziciji.

Vlada RH je 1996. počela s radom na provedbi Pekinške platforme, pa je osnovala Povjerenstvo za pitanja jednakosti a 18.12.1997. je donijela prvu *Nacionalnu politiku RH za promicanje jednakosti* koja je posve preskočila pitanje siromaštva žena. Ova praksa je nastavljena u drugoj *Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnosti spolova* (04.12. 2001. – Sabor RH), kao i u najnovijoj, trećoj Nacionalnoj politici za promicanje ravnopravnosti spolova 2006 – 2010. koju je Sabor donio 13. 10. 2006.

Od početka do danas, temeljni dokumenti promocije ravnopravnosti žena u RH donosili su razne prijedloge mjera, ali se niti jednom nisu fokusirali na siromaštvo žena.

Odnos prema siromaštvu u RH vidljiv je i kroz činjenicu da Hrvatska do danas nema službeno određenu liniju siromaštva (*Izvešće o napretku i ostvarivanju milenijskih ciljeva razvoja u RH* (izdanje UNDP) te *Siromaštvo, nezaposlenost i socijalna isključenost* (izdanje UNDP). Da bi se kakve - takve analize potreba stanovništva mogle obaviti upotrebljavaju se standardi Svjetske banke ili EU-a, ili pak sindikalne košarica koju su uveli sindikati u pomanjkanju službenih analiza siromaštva.

Republika Hrvatska nastoji teret socijalnih potreba prebaciti na građane, obitelj ili pak lokalnu zajednicu. Članak 63. Ustava određuje da su roditelji su dužni odgajati, uzdržavati i školovati djecu, te da su djeca dužna brinuti se za stare i nemoćne roditelje.

Ovo ustavno opredjeljenje pretočeno je u zakone, pa imamo situacije da roditelji u mirovini uzdržavaju svoju djecu i unučad, dok se od države ne može dobiti pomoć.

Socijalna politika ogleda se i u iznosu socijalne pomoći koji već godinama iznosi 400,00 kuna mjesečno.

U RH nema ni sustavne politike stambenog zbrinjavanja socijalno ugroženih osoba. Ulaganja države i jedinica lokalne samouprave u izgradnju socijalnih stanova su mala i ne zadovoljavaju potrebe.

Mirovinski sustav direktno proizvodi siromaštvo. Razina mirovina temeljena na zakonu iz 1996. godine jamči da će osobe koje žive samo od mirovine biti siromašne.

Iako se politike uglavnom ne bave siromaštvom žena, ono postoji. Postoji zato što uz ograničeni broj radnih mjesta nezaposlene osobe ostaju trajno nezaposlene i u zoni siromaštva. Izgubljena radna mjesta tokom tranzicije nisu nadoknađena nekim novim radnim mjestima, a njihova dostupnost je ženama ograničena.

Koristeći EU službene linije siromaštva ustalio se je podatak da je u Hrvatskoj oko 17 % stanovništva siromašno, odnosno gotovo 800.000 ljudi, te je evidentno da će taj broj i dalje rasti. Uz pokazatelje da su najvećem riziku siromaštva izložena samačka domaćinstva, nezaposleni, starije osobe, jednoroditeljske obitelji s jednim ili više djece te umirovljenici, u kojima najveće učešće imaju žene, može se reći da siromaštvo u Hrvatskoj ima žensko lice. U 86,2% slučajeva brakorazvoda djeca su dodijeljena majkama. Prema podacima iz tiska (siječanj 2006.) 60.000 djece ne prima redovno alimentaciju. Žene uglavnom rade u djelatnostima u kojima je plaća ispod nacionalnoga prosjeka plaće (tekstil, trgovina na malo, servisne službe). Prosječna plaća u proizvodnji odjeće u kojoj je zaposleno gotovo 70% žena niža je za 43% od nacionalnoga

prosjeaka plaće. Muškarci u Hrvatskoj primaju u prosjeku 16% višu plaću od žena. Od ukupnog broja korisnika socijalne skrbi 51% su žene.

Stopa rizika od siromaštva veća je kod žena (2003.g. iznosila je 18,1%) a najveća je kod starijih osoba u dobi od 65 godina i više (29,5%). U siromaštvu su povratnice, pripadnice nacionalnih manjina, invalidkinje.

U zoni siromaštva češće su žene u starijoj dobi jer imaju male mirovine a životni vijek im je (za sada) duži od muškaraca. U najtežem su položaju starije osobe koje nemaju mirovinu. To su često žene koje su se bavile poljoprivredom, koje živi u udaljenim selima i mjestima, a zbog godina ne mogu se više održavati od te djelatnosti. Socijalne pomoći su zbog imovine s kojom raspolažu male i povremene.

Vidljiv je negativni trend kroz porast nezaposlenosti žena (u Istri, ovog časa žene čine preko 65% nezaposlenih – u cijeloj Hrvatskoj bilježimo trend od oko 60% sudjelovanja žena u masi nezaposlenih, žene prednjače u dugotrajnoj zaposlenosti).

Za ovu situaciju odgovornost leži i na državi jer ne kontrolira postupanje poslodavaca kod zapošljavanja žena i uklanjanja diskriminacija kod zapošljavanja, nema ustaljenog sustava poticaja poslodavaca za zapošljavanje žena, posebno samohranih majki, žena koja su pretrpjele nasilje u obitelji, dugotrajno nezaposlenih, te nema makroekonomskih poticaja za otvaranje novih ženskih radnih mjesta. Zapošljavanje žena – pripadnica manjina, invalidkinja, samohranih majki je stalni dodatni specifični problem unutar nemogućnosti zapošljavanja žena.

Na njega razne Vlade odgovaraju mjerama (2002.g.) koji su ukinute, da bi se 2006.g. ponovno počele primjenjivati neke mjere stimulacije zapošljavanja osoba koje teško dolaze u proces rada.

Na siromaštvo utječe i obrazovanost stanovništva pa je nužna intervencija države u području obrazovanja, stjecanja kvalifikacija i prekvalifikacijama.

Za žene žrtve nasilja koje često mijenjaju i prebivalište, kako bi sačuvale život, nema nikakvim zakonskih pogodnosti za novo zaposlenje i za ostvarivanje prava na socijalni stan. Najčešće, plaćaju podstanarske stanove ili sobe, pa su im troškovi života povećani. One u procesu rada nemaju nikakvih pogodnosti, premda su pretrpjele ili trpe nasilje. Pravitnici ne predviđaju pravo na izbivanje s posla zbog raznih potreba (posjeta doktorima, odlasci na sudove, na roditeljske sastanke). Stoga one teško mogu zadržati posao i ostati ekonomski zbrinute. Alimentacije za djecu se teško naplaćuju a dječji dodaci su mali. Pa ipak, čitav niz žena koje nam se obraćaju za pomoć – žive upravo od toga, od povremenih alimentacija i dječjeg dodatka. Žene koje su pretrpjele nasilje, čak i ako imaju stalni posao i stan te ako uspjevaju naplatiti alimentaciju, teško pokrivaju troškove života.

Dok se ne osmisle razvojne politike i gospodarske strategije hitno je potrebno utvrditi prag siromaštva i povećati iznos socijalne pomoći za sve one koji su ispod tog praga. Posebne mjere za žene žrtve nasilja radi dobivanja zaposlenja trebaju zakonom biti regulirane. Isto vrijedi i za uvjete rada.

Komentar žena je da uopće nemaju povjerenje u institucije sistema. Ako ne mogu dobiti stan, ako ne mogu naplatiti alimentaciju, ako ne mogu dobiti posao, ako trpe dugotrajnu nezaposlenost i rade uglavnom na „crno“, ako socijalna pomoć iznosi 400 kuna – nije čudo da nemaju osjećaj podrške od sustava.

Pripadnice nacionalnih manjina

Pripadnice nacionalnih manjina imaju sve probleme koje su evidentne za položaj manjine u društvu: teško se zapošljavaju i vode u statistikama nezaposlenih, teško ostvaruju socijalna prava, izolirane su, često je prisutna nemogućnost ostvarivanja stambenih, mirovinskih i drugih prava te su siromaštvo, posebno kod žena u ruralnom području.

Povrat imovine (kuća, zemlje, šume) i vraćanje stanarskih prava vrši se sporo. Čest je slučaj da se povrat imovine obavlja selektivno (kuće, ali ne i zemlja), tako da i nakon povrata imovine ostaje neriješen problem privređivanja za život.

Na područjima od posebne državne skrbi teško su im dostupni administrativni centri, zdravstvena zaštita, socijalna skrb, lijekovi zbog udaljenosti, loših i nedostatnih prometnih te komunikacijskih veza. U tim je sredinama još uvijek prisutna izražena međunacionalna netrpeljivost, što se reproducira na odnose među djecom koja su i sama time opterećena.

Pravo na participaciju u upravljanju u lokalnoj zajednici također je teško dostupno jer je većina stranaka još uvijek nacionalno isključiva, te jer svojim nacionalističkim retorikama i programima ne privlače niti žene niti manjine.

Žene pripadnice manjina dvostruko su diskriminirane, temeljem spola i etničke pripadnosti, što je vidljivo u nemogućnosti dobivanja zaposlenja, izraženom siromaštvu, neostvarenju prava na nostrifikaciju diplome. Pripadnice srpske manjine su diskriminirane u zapošljavanju naročito kada su u pitanju tijela lokalne uprave i samouprave, te institucije kao što su pravosuđe i policija.

Romkinje su diskriminirane u obrazovanju već na razini osnovnoškolskog obrazovanja, pa mali postotak žena Romkinja ima završenu osnovnu školu. Romske žene teško ostvaruju zdravstveno

osiguranje pa je učestala praksa da žene zbog nemogućnosti dobijanja zdravstvene zaštite rađaju kod kuće. Najčešće su segregirane u naseljima koja su izvan grada, pa je stoga socijalizacija romskih žena još više otežana.

Zbog kulturoloških običaja udaja je uobičajena u adolescentskoj dobi, sklapaju se ugovoreni brakovi i stoga su Romkinje izložene riziku prodaje za radnu ili seksualnu eksploataciju.

Najčešći problem Romkinja je pitanje ostvarenja skrbništva nad djecom. Zbog teškog ostvarivanja pravo na državljanstvo kao i zbog teških uvjeta života Romkinje imaju poteškoća u ostvarivanju prava nad skrbništvo. Ne mogu s djetetom napustiti državu, lakše gube pravo na skrbništvo nad djecom od žena pripadnica većinske nacionalnosti, a u slučaju brakorazvoda muž im oduzima djecu.

Seoske žene

Seoske žene su posve marginalizirane što se očituje nemogućnosti pristupa i ostvarenja većini prava. Nema istraživanja o položaju seoskih žena, nema statistika, njima se ne bavi niti jedna politika, a deklarativnim propisima koji jamče ravnopravnost spolova subsumirane su u zbirnu kategoriju žena. Seoske žene i njihove specifične potrebe društveno i politički su nevidljive.

Budući da kao osnovni okvir društvenoga života u selu funkcionira obitelj i uloga žene u seoskoj obitelji određuje njezin ukupni društveni položaj. Prisutan je tradicijski način bračnih i obiteljskih te srodničkih odnosa, pri čemu su izraženi svi oblici nasilja prema ženama.

Ova pojava posebno pogađa stare žene. Patrijarhalni način života, pri čemu su žene vezane uz kuću i poslove vezane uz domaćinstvo i gazdinstvo, muškarci dominiraju u donošenju odluka

u zajednici, a crkva je najutjecajniji faktor oblikovanja stavova, dovodi do odlaska mladih žena u gradove i pogoršanja položaja žena koje ostaju u selu. Život žena u seoskim sredinama karakterizira starost, bolest, nemoć, usamljenost, prometna izoliranost, nemogućnost odlaska liječniku, u trgovinu, nedostatak sredstava za život, niska obrazovna razina, neimaština. Ne postoji, odnosno dosljedno se ne provodi posebni sustav socijalne skrbi o staračkim i samačkim poljoprivrednim domaćinstvima.

Velik je broj žena koje nisu zdravstveno osigurane, a bez obzira na činjenicu da rade na poljoprivrednim imanjima nisu obuhvaćene nikakvim mirovinskim osiguranjem, te ih po izlasku iz radno aktivne dobi čeka posvemašnja nezbrinutost i najčešće siromaštvo.

Za mlade žene ograničena je mogućnost odabira školovanja i kasnije zaposlenja. Žene u seoskim sredinama većinom nemaju svoju imovinu, a ako je i bila njihova ostavština, prepisana je na muža ili djecu. Žene u seoskim sredinama osim što rade na poljoprivrednim imanjima i obavljaju kućanske poslove rade i kao odgajateljice svoje djece i unuka, dakle preopterećenost neplaćenim radom je višestruka.

Iako je utjecaj patrijarhalno zadanih odnosa, nedostatka politika prema ženama, te retrogradnih vrednosnih sustava vjerskih zajednica vidljiv i u gradskim sredinama, smatramo da su žene u seoskim sredinama više pogođene djelovanju navedenih faktora i održavanju neravnopravne uloge žena bez ikakvih pomaka.

Karakterističan je primjer žena iz seoskih sredina koje veoma malo ili nikako ne participiraju u lokalnim tijelima uprave. Žene na selu su izolirane od djelovanja i utjecaja nevladinih udruga, policije, medija, osuđene na bezpogovorno prihvatanje svog položaja.

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006-2010 odgodila je problem

sagledavanja i promjene položaja seoskih žena te ih spominje tek u dvije mjere:

1. Ljudska prava žena 1.2.4. *Redovito će se obilježavati Svjetski dan seoskih žena 15. listopada.*
2. Jednake mogućnosti na tržištu rada 2.2.10. *Provest će se sekundarna analiza postojećih rezultata istraživanja te financirati nova istraživanja radi utvrđivanja položaja, svijesti, obrazaca ponašanja i potreba seoskih žena te izraditi akcijski plan utemeljen na rezultatima takvih znanstvenih analiza, sa rokom provedbe 2008. godine.*

O tome koliko je deklarativna, a za ravnopravnost spolova i posve kontraproduktivna briga institucija države za položaj seoskih žena, svjedoči izbor za najuzorniju seosku ženu godine, koji je proveden pod pokroviteljstvom Ministarstva Poljoprivrede, šumarstva i vodnog gospodarstva. Taj je natječaj proveden i populariziran u većini županija i na razini više gradova, a sadržaj natječaja, vrijednosti koje promovira i pitanja koja postavlja kandidatkinjama potvrđuje i visoko vrednuje patrijarhalne vrijednosti, vezanost žena uz tradicionalne uloge domaćice, majke i reduše, te direktno krši ljudska prava žena jer pri vrednovanju uzima u obzir bračno stanje i broj djece. Nacionalna rasprostranjenost ovog natječaja i visoko pokroviteljstvo svjedoči također o potpunoj neupućenosti i neučinkovitosti koordinatora za ravnopravnost spolova u ministarstvima i na ostalim razinama državne uprave.

Članak 6. natječaja objavljenog na web stranicama Krapinsko – zagorske županije

Postupak izbora je slijedeći: Nakon prijave na Natječaj kandidatkinje posjećuju predstavnici Ocjenjivačkog suda koji ocjenjuju uređenost gospodarstva i kućanstva, gostoljubivost kandidatkinje, te proizvode kandidatkinje.

Slijedi natjecanje na posebno organiziranoj završnoj priredbi u mjestu ili općini/gradu ili županiji iz kojeg je posljednja pobjednica odnosno prema odluci nositelja Projekta. Na toj priredbi se ocjenjuju žene, izabiru i proglašavaju rezultati natjecanja.

Na temelju prijave, posjeta gospodarstvu i kućanstvu te na samom natjecanju ocjenjuje se pet skupina pitanja odnosno statusa, kriterija: (a) Opći status žene: **bračno stanje**, završena Škola, **životna dob**, **brojnost djece i obitelji**, veličina poljoprivrednog gospodarstva., (b) Posebni status žene: dodatna edukacija, poduzetnost, izrada tradicijskih proizvoda, kulturno-umjetnički rad, društveno-humanitarni rad. dosadašnja priznanja, (c) Osobni tržišni proizvod po izboru kandidatkinje, (d) Ocjena uređenosti kućanstva i gospodarstva te gostoljubivosti (e) Ocjena općeg dojma na samom izboru. Obavezna nošnja kraja iz kojeg kandidatkinja dolazi. Posebni Ocjenjivački sud provodi natjecanje i ocjenjivanje, te izabire i proglašava Najuzorniju hrvatsku seosku ženu. Prvu i Drugu pratilju najuzornije hrvatske seoske žene. (*istaknuto od Ženske mreže*).

Prava pripadnica spolnih i rodnih manjina

Lezbijke, biseksualne i transrodne žene izložene su diskriminaciji i nasilju kao pripadnice dvostruko diskriminiranih skupina. Istraživanje pod nazivom „Nasilje nad lezbijkama, gejevima i biseksualnim osobama u Hrvatskoj“ provedeno od strane Lezbijske grupe Kontra u 2006. godini pokazuje da lezbijke i biseksualne žene u RH češće trpe verbalne napade od gej muškaraca dok su kod drugih oblika nasilja statistike podjednake.

Pozitivni pomaci u stanju prava spolnih i rodnih manjina u Republici Hrvatskoj u 2006. godini vidljivi su kroz stalnu aktivnu ulogu Ureda pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, te uvođenje definicije zločina iz mržnje (definicija uključuje eksplicitno spolnu orijentaciju) na inicijativu Pravnog tima Iskoraka i Kontre, uz podršku Ženske mreže Hrvatske i Srpskog demokratskog foruma.

Pozitivan trend vidljiv je i u povećanju prijava nasilja i diskriminacije udrugama za zaštitu spolnih i rodnih manjina. Sve više ljudi se odvažuje prijaviti homofobične, bifobične i transfobične zločine iz mržnje. Na online pravno savjetovalište Pravnog tima Iskoraka i Kontre postavljeno je sveukupno 27 upita od čega se 10 upita odnosilo na kažnjiva ponašanja. Pravni tim je u

protekloj godini radio na ukupno 22 slučaja od čega se u 16 slučajeva bilježe kažnjive radnje protiv više osoba po osnovi njihove spolne orijentacije.

Najozbiljnije kršenje ljudskih prava spolnih i rodni manjina je počinjeno od strane Vlade RH na sjednici Odbora za ravnopravnost spolova, te Sabora RH za vrijeme rasprave o prijedlogu Zakona o registriranom partnerstvu. Predstavници Vlade i Sabora RH koristili su govor mržnje spram spolnih i rodni manjina u obraćanju svojim kolegama i hrvatskoj javnosti. Primjerice, Niko Rebić iz Hrvatske Demokratske Zajednice je na sjednici Odbora za ljudska prava i prava nacionalni manjina Sabora RH izjavio da je „...glavna poruka Biblije na ovu temu Sodoma i Gomora i AIDS je jedan od znakova toga što se događa u tim istospolnim zajednicama“. Ova izjava je kao i brojne druge saborskih zastupnika i predstavnika Vlade bila popraćena od strane medija, te je imala učinak stigmatizacije spolnih i rodni manjina, ali i osoba koje žive s HIV/AIDS-om.

Nova pravobraniteljica za djecu koja je imenovana 2006.godine, također je u jednom od svojih prvih medijskih obraćanja javnosti izriječom pokazala netoleranciju prema spolnim manjinama. U ovom slučaju govor mržnje je bio usmjeren prema istospolnim parovima i djeci koja odrastaju u takvim zajednicama, a koja bi upravo trebala biti skupina pod zaštitom Ureda pravobraniteljice za djecu.

Također su se nastavila kršenja ljudskih prava spolnih i rodni manjina od strane policijskih službenika prilikom organizacije i održavanja Zagreb Pride manifestacije.

Obrazovanje

Opći je dojam da se tijekom 2006. godine u području obrazovanja nije dogodilo značajnijih pomaka u provođenju rodnog pristupa obrazovanju.

S obzirom da je Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova 2006-2010 Hrvatski sabor donio tek 13. listopada 2006. godine, niti predložene mjere kojima se trebalo provesti ostvarivanje ciljeva u 2006. godini nisu provedene.

Udžbenici za osnovnu školu koji se koriste u školskoj godini 2006/07 godini nisu usklađeni s novim Udžbeničkim standardom. Novi Udžbenički standard umjesto u 2006 godini, donesen je tek 17. siječnja 2007. godine, jer je ministar Primorac tek 4. prosinca 2006. godine potpisao njegovo donošenje.

U novom Udžbeničkom standardu jednom se izrijekom spominje ravnopravnost spolova i to u poglavlju 2.4. Etički zahtjevi pod točkom 5. navodi se da “podržava ravnopravnost spolova na prikladan način služeći se imenicama obaju rodova, osobito u spominjanju zvanja i zanimanja, ne narušavajući pri tome komunikacijsku razinu i prirodnost hrvatskoga jezika te priprema oba spola za djelatno i ravnopravno sudjelovanje u svim područjima života”.

Nadalje, koliko nam je poznato MZOS nije započeo s sustavnim i kontinuiranim obrazovanjem o pitanjima rodne ravnopravnosti za nositelje odgojno obrazovne djelatnosti, što je inače mjera koja se provodi tijekom cjelokupnog razdoblja na kojeg se odnosi usvojena Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova. Nije nam poznato niti da je tijekom 2006. godine u rad povjerenstava za izradu novih propisa i drugih akata iz nadležnosti MZOŠ-a uključen primjeren broj stručnjakinja i stručnjaka za pitanja rodne ravnopravnosti, što je također jedna od mjera Nacionalne politike.

Područja osnovnog i srednjeg obrazovanja i dalje su područja u kojima nema adekvatnog obrazovanja o pitanjima rodne ravnopravnosti. Posebno nas zabrinjava što je usvojeni Hrvatski nacionalni obrazovni standard (HNOS) propustio jasnije se odrediti prema tim pitanjima. Mišljenja smo da je rodna perspektiva u njemu nepostojeća, ne samo u sadržajnom dijelu pri

određivanju kategorija znanja i vještina koje učenice/i usvajaju, već je seksizam prisutan u samom tekstu dokumenta, jer je u potpunosti pisan u muškom rodu iako je u vrijeme njegova nastanka već postojao Zakon o ravnopravnosti spolova s kojim je trebao biti usklađen. Dodatnu zabrinutost izaziva i to što pri ministarstvima postoje koordinatorice/i za ravnopravnost spolova pa je posve neprihvatljivo da s te instance nije upozoreno na činjenicu izdavanja službenog dokumenta koji je pisan isključivo u muškom rodu.

Što se tiče visokog obrazovanja tijekom 2006. godine nije otvoren niti jedan cjeloviti dodiplomski ili poslijediplomski studij iz područja rodnih, ženskih ili feminističkih studija koji sadržajno pokrivaju nediskriminatorna znanja o ženama i muškarcima, i drugim rodovima, pridonose uklanjanju spolno/rodne nejednakosti i rodnih stereotipa u obrazovanju, znanosti i ostalim područjima na svim razinama. Ipak, na nekoliko studija uglavnom društveno - humanističkog područja, pojavljuju se kolegiji ili tematske cjeline unutar postojećih kolegija koje u sebi inkorporiraju rodnu perspektivu.

Najveće područje naše zabrinutosti u području obrazovanja tijekom 2006. godine izazvalo je djelovanje MZOS-a vezano uz program spolnog odgoja. Iako je bilo za očekivati da je HNOS trebao sadržavati sadržaje o spolnosti temeljene na znanstvenim činjenicama to je područje izostavljeno te postoji očita zbrka i nevoljkost da se donose program. Stoga je primjerice potpuno nejasno kako se kao mjera kojom država želi smanjiti učestalosti spolno prenosivih bolesti spominje proširivanje zdravstvenog odgoja temama o spolnosti kada takav program u našim osnovnim i srednjim školama ne postoji.

Činjenica je da je Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa 23. veljače 2006. godine raspisalo natječaj za prijavu prijedloga zdravstvenog odgoja i obrazovanja za osnovne i srednje škole na koji su pristigla 24 prijedloga programa. Jedan od uvjeta je bio da prijedlozi trebaju uzeti u obzir

postojeće programe predmeta iz redovite nastave, Plan i program mjera zdravstvene zaštite iz osnovnog zdravstvenog osiguranja te voditi računa o *tradiciji hrvatskog društva i zaštiti obitelji*. Prema informacijama koje dobivamo iz medija, Povjerenstvo za prosudbu pristiglih prijedloga zdravstvenog odgoja i obrazovanja je Ministru predložilo dva programa - program udruge GROZD i Foruma za slobodu odgoja. U radu Povjerenstva nisu sudjelovale/i stručnjakinje/ci iz područja ravnopravnosti spolova i ljudskih prava, unatoč negativnim javnim očitovanjima vezano za to pitanje od strane Ženske mreže Hrvatske i Pravnog tima Iskoraka i Kontre, kao i Ureda za ravnopravnost spolova Vlade RH te iako je Ženska mreža tražila da program mora imati pozitivno mišljenje pravobraniteljice za ravnopravnost spolova. Brojne negativne reakcije izazvala je odluka Povjerenstva da za eksperimentalnu provedbu odabere program udruge GROZD koji u modulu „Ljudska spolnost“ zastupa sljedeće stavove: „kontracepcija nije dopuštena, masturbacija je devijantni oblik ljudske spolnosti i nije dopuštena, a homoseksualnost je nastrana“ (Jutarnji list, 8.7.2006. članak “Seksualni odgoj u osnovnim školama, D.P.-autor). Povjerenstvo je tražilo određene izmjene programa te je nakon toga donijelo preporuke. U srpnju je, na poziv Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, održan sastanak s predstavnicama ŽMH koji je uslijedio nakon medijskih napisa o tome da je za uvođenje u škole predložen program novoosnovane udruge “Grozd” kojoj je jedan od osnivača i glasnogovornika Ladislav Ilčić, dopredsjednik Udruge za cjeloviti spolni odgoj Teen star, te reakcije udruga koje su najavile prosvjed ispred ministarstva. Zahtjev članica Ženske mreže Hrvatske bio je da program mora imati pozitivno mišljenje pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, odnosno da mora biti sukladan znanstvenim činjenicama i preuzetim međunarodnopravnim obavezama RH prema poštivanju ljudskih prava žena i prava djeteta. Ministarstvo je obećalo da će nakon sjednice Povjerenstva za zdravstveni odgoj izdati priopćenje javnosti o vlastitoj svijesti o obvezi poštivanja prava žena i seksualnih manjina, te da neće odobriti program koji nije sukladan njihovim najvišim standardima. Nakon što je Povjerenstvo donijelo odluku kojom je Ministar

bio zadovoljan, program je poslan na mišljenje Ministarstvu zdravstva.

Naš je zaključak da Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta na ovaj način izbjegava donošenje odluke i preuzimanje odgovornosti za uvođenje programa o spolnom odgoju temeljenog na znanstvenim činjenicama uz uvažavanje temeljnih ljudskih prava.

Otvorenost škola za izvannastavne sadržaje iz područja ljudskih prava različita je i varira od škole do škole. Dio prosvjetnih djelatnika je prošao edukacije članica ŽMH, UNESCO programa, programa Amnesty International i druge, pa primjenjuju i neke oblike promocije ženskih prava. Najčešća tema kojom se bave je nasilje. Ponekad sa strane škola dolazi inicijativa za tematske satove o toleranciji i sličnim temama. Iskustva udruga pokazuju da su škole otvorenije za suradnju s nositeljima alternativnih programa u Istri i Zagrebu, a zatvorenije u Slavoniji. (Ženska grupa Izvor svjedoči: "Svojevremeno sam - 2001.g - lakše ušla u vojarnu promicati prigovor savjesti nego u školu ravnopravnost i ženska ljudska prava.") Više fleksibilnosti škole pokazuju za distribuciju promotivnih materijala udruga, koje većina škola ima na svojim oglasnim pločama ili panoima, ali samo u okviru tema nasilja u obitelji ili nasilja prema djeci.

Seksualna i reproduktivna prava

Stanje i problemi vezani uz područje seksualnih i reproduktivnih prava nisu se bitno mijenjali u odnosu na 2005. godinu. Tako na primjer ugovorena mreža u djelatnosti zdravstvene zaštite žena u Republici Hrvatskoj u 2006. godini ne zadovoljava potrebe niti brojem ugovorenih usluga ali niti rasprostranjenosti i dostupnošću. U nekim županijama kao Splitsko-dalmatinska nedostaje 9 zdravstvenih timova, a u Gradu Zagrebu čak 17.

Kada je riječ o kontracepciji, ona je i skupa i teško dostupna, a podaci o pobačajima su i nadalje

nepotpuni, budući da se dio podataka o prekidu trudnoće ne podnosi na zakonski propisanom obrascu, već ih se za službeno Izvješće za 2005. godinu Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo (podaci prikupljeni do 30.6.2006.), uzima iz redovite bolesničko-statističke baze podataka. I opet se potvrdila činjenica da se prekid trudnoće koristi kao sredstvo kontracepcije jer je najveći broj žena koje traže prekid trudnoće u braku (58,6%).¹ To ne začuđuje jer znamo da nema savjetovališta i centara za planiranje obitelji.

Usprkos javno izrečenom obećanju Ministarstva zdravstva i ministra Ljubičića da će se u ustanovama javnog zdravstva ujednačiti cijena, kvaliteta usluge i etičkog postupanja legalno induciranog pobačaja, te da je to kao jedna od mjera uneseno u Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova, nije došlo ni do kakvih promjena. U javnozdravstvenim ustanovama različite su i dalje cijene kao i potrebna prethodna medicinska dokumentacija, a u dijelu ustanova traži se ponavljanje pretraga koje su pacijentice dužne same platiti, što je dodatni i nepotrebnii trošak.

Inspekcija Ministarstva zdravstva, koja je uslijedila nakon brojnih upozorenja Ženske mreže Hrvatske na previsoku stopu dovršenja patoloških trudnoća u godišnjem izvješću Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo, utvrdila je u travnju 2006. nepravilnosti u prikazivanju broja induciranih pobačaja na Odjelu za ženske bolesti i porode OB Bjelovar. Ustanovljeno je da su trudnoće, koje su bile zabilježene u medicinskoj dokumentaciji kao uredne, završene pobačajem koji je prikazan kao medicinski indiciran. Inspekcija je također ustanovila da se u bolnici Vinkovci ne rade namjerni pobačaji iako je to bolnica po zakonu dužna. Ovi su inspekcijski nalazi potvrdili praksu izbjegavanja i lažnog prikazivanja pobačaja, uobičajenu u ustanovama javnog zdravstva licenciranih za provođenje članka 17. *Zakona o zdravstvenim mjerama za*

1 Izvješće o prekidima trudnoće u zdravstvenim ustanovama Hrvatske tijekom 2005. godine, HZZJ, 2006., www.hzzj.hr/publikacije.htm

ostvarivanje prava na slobodno odlučivanje o rađanju djece. Opisana praksa neprikazivanja induciranih pobačaja, potvrđena inspekcijskim nalazima Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, upućuje na socijalni i ekonomski pritisak na žene, koje zataškavaju pobačaje nemajući sredstava da plate tržišno određene cijene usluge, te su prokazane vjerskom i *pro life* propagandom kao ubojice. Praksa ima dalekosežne posljedice na reproduktivno zdravlje žena i izostanak rješenja unutar javnih politika.

Tijekom 2006. godine doneseno je nekoliko politika koje su značajne za pitanja seksualnih i reproduktivnih prava i zdravlja. Hrvatski je sabor na sjednici 13. listopada 2006. donio *Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova 2006. – 2010.* U području “*Žene i zdravlje*”, jedan od ciljeva je “unaprijediti mjere za očuvanje reproduktivnog zdravlja žena te promicati razumijevanje i potrebu zaštite njihovih reproduktivnih i seksualnih prava”. Pozdravljamo činjenicu da se u Nacionalnoj politici govori o seksualnim pravima, međutim donesene mjere ne omogućavaju postizanje navedenog cilja i usmjerene su samo na pitanja reprodukcije. Jedna od mjera vezana uz cilj smanjenja učestalosti spolno prenosivih bolesti je i proširivanje sadržaja zdravstvenog odgoja i obrazovanja temama o spolnosti, premda takav program u našim osnovnim i srednjim školama ne postoji.

Hrvatski sabor je na sjednici 24. studenoga 2006. donio i *Nacionalnu populacijsku politiku* prema kojoj je “*ravnopravnost spolova temeljno je ljudsko načelo u stvaranju potomstva.*”, te čini temeljnu vrijednost ove politike. Međutim u poglavlju 4. koje se bavi područjima djelovanja i aktivnostima, te iznosi plan provođenja aktivnosti navedene su dvije mjere koje posebno govore o jednakosti na tržištu rada, od kojih jedna kaže da će se “*osigurati uklanjanje diskriminacijskih uvjeta pri zapošljavanju mladih, posebice mladih žena*”, a druga “*osigurati poštivanje načela jednakosti spolova u pristupu tržištu roba i usluga unutar značajnih aspekata društvenog i gospodarskog života*“. No nažalost, to su ujedno jedine dvije mjere u kojima se

govori da nisu potrebna financijska sredstva za njihovo provođenje. Jedna od predviđenih mjera ovom Populacijskom politikom koja se tiče seksualnih i reproduktivnih prava i zdravlja žena je osnivanje centara za planiranje obitelji i reproduksijsko zdravlje pri županijskim bolnicama, općim bolnicama i postojećim klinikama koja bi se trebala provesti u 2007. godini.

Pitanjem reproduktivnog zdravlja djece (do 18 godina) bavi se i *Nacionalni plan aktivnosti za prava i interese djece od 2006. do 2012. godine* kojim je propisano otvaranje savjetovališta i centara za planiranje obitelji i reproduksijsko zdravlje kako bi se zaštitilo “reproduksijsko i spolno zdravlje djece i mladeži, prevenirale spolno prenosive bolesti i rizično ponašanje te smanjila pojavnost maloljetničkih trudnoća.” Upitnik kojemu je bio cilj utvrditi stanje u nekoliko važnih područja je poslan organizacijama - članicama ŽMH, te se dio pitanja odnosio na dostupnost i mogućnost ostvarenja zdravstvenih usluga u raznim sredinama, te problemima u ostvarenju zdravstvene zaštite i prava. Rezultati potvrđuju podatke dobivene u prethodnom dijelu teksta vezano uz dostupnost usluga – teritorijalnu, vremensku kao i financijsku.

Jedan od najvećih problema vezanih uz zdravlje, posebno u ruralnim sredinama i manjim mjestima je nedostatak specijalističkih ustanova, te se za ostale usluge, osim onih dostupnih u ambulantama opće prakse i stomatološkim, mora putovati u veća mjesta u okolici, udaljena od 50-150 km ili u Zagreb. To uzrokuje i zahtijeva dodatne troškove prijevoza te duga čekanja na takve preglede.

Najčešći problemi su prema upitniku: previše pacijenata po broju liječnika, specijalistički pregledi se čekaju od 3-6 mjeseci u većim gradovima, loš javni prijevoz – stanovnici/e sela koji/e su često starija populacija nemaju nikakav prijevoz osim taksija, u većim mjestima gdje je dostupnost usluga dobra problem je predugo čekanje te skupe usluge. Usluge iz kategorije

izvrsnosti su vrlo udaljene i nedostupne većini žena.

Problem je i ograničenje pojedinih usluga i lijekova u okviru osnovne zaštite, te je bez vlastitog sudjelovanja u financiranju liječenje nedostatno i neadekvatno.

Zdravstvena zaštita je teško dostupna posebno određenim kategorijama žena – ženama invalidkinjama i teško pokretnima, ženama koje žive u udaljenim mjestima a nemaju automobil, te ženama u teškoj životnoj situaciji - samohranima, nezaposlenima itd. Problem je i premali broj ginekoloških službi koje su ponegdje dostupne tek svakih 14 dana, nemogućnost izbora (npr. nema ginekologinje), te skupa kontracepcija.

Smanjenje prava iz sustava primarne zdravstvene zaštite i prevencije, neorganiziran i skup sustav izmiješan s (polu)privatnim uslugama te odustajanje od načela socijalne države i solidarnosti u području zdravstva doveo je do smanjenja razine zdravstvene zaštite žena.

Gotovo posvemašnjim ukidanjem prevencije i edukacije, koja je izmještena iz područja zdravstva i prepuštena vjeroučiteljima, žene ne stječu / izgubile su naviku kontroliranja zdravlja. Primjer koji to potkrepljuje je neiskorištenost mamografa koje je nabavila Istarska županija smatrajući da je mali broj obavljenih mamografija posljedica lošeg zdravstvenog standarda i dugotrajnih čekanja.

Rezultati istraživanja stanja seksualnih prava žena

“Ženska soba” je provela istraživanje u kojem su sudjelovale 1491 ispitanica iz cijele Hrvatske te objavila publikaciju “Stanje seksualnih prava žena u Hrvatskoj”. Rezultati pokazuju da preko 50% žena nikada nije sudjelovalo na predavanju ili edukaciji o seksualnosti, ali istovremeno je

većina žena upoznata sa seksualnim pravima i 50% na sva pitanja o prepoznavanju seksualnih prava daje sve točne odgovore.

Što se tiče zaštite reproduktivnog zdravlja, 55% žena ide na preventivne ginekološke preglede jednom godišnje ili češće, a preko 60% je imalo neko ginekološko oboljenje tijekom protekle godine. U uzorku od 640 žena, starijih od 40 godina, koje su u rizičnijoj dobi za rak dojke, njih čak 46% ne ide na redovite mamografske kontrole.

Što se tiče upotrebe kontracepcije, prilikom prvog spolnog odnosa 66% ispitanica nije koristilo nikakvu zaštitu. Ginekološke službe nema ili ispitanici nije dostupna za 14,7% ispitanica, dok savjetovaništa u okviru primarne zdravstvene zaštite nema ili nisu dostupna za 46,2% ispitanica. Istraživanje je također potvrdilo da ispitanice koje žive u gradovima imaju veći pristup servisima i službama za očuvanje reproduktivnog zdravlja u usporedbi s ispitanicama koje žive u ruralnim područjima. U svakodnevnom seksualnom životu 45% ispitanica, u dobi od 18 do 50 godina, koristi kontracepciju, od čega je najčešće korišten kondom (52%) i hormonalna pilula (18%). Briga o kontraceptivnim sredstvima je ostavljena ženama, jer svega 36% partnera/ica sudjeluje u brizi o kontracepciji.

Nasilje protiv žena

Tema nasilja protiv žena postala je tema oko koje je postignut opći društveni konsenzus, te je nasilje, naročito prevladavajući oblik obiteljskog nasilja, prepoznato i društveno osuđeno.

Nasilje protiv žena je tijekom 2006. godine prvi puta izašlo van prostora nevladinih udruga

koje se bave zaštitom i promocijom ljudskih prava žena i za to zaduženih institucija, te su se pojavile dvije inicijative drugih nevladinih udruga s porukama protiv nasilja: uoči Dana borbe protiv nasilja protiv žena udruga Oslobođenje životinja je uputila proglas kojim su pozvali na prestanak nasilja protiv žena i životinja. U isto vrijeme je i Atletski klub Maraton iz Gornjeg Draganca organizirao prvi ženski polumaraton pod sloganom Stop nasilju protiv žena, što je pozitivan trend i pokazuje rast javne svijesti da je nasilje protiv žena društveno neprihvatljivo.

Međutim, koncept rodno utemeljenog nasilja ne postoji niti u hrvatskom zakonodavstvu pa je dominantan diskurs prema ženama žrtvama nasilja pokroviteljski, a pojavu nasilja tretira kao rezultat PTSP, alkoholizma ili poremećaja osobnosti, a ne kao strukturalno uvjetovano ponašanje povezano s ostalim oblicima diskriminacije žena.

Tijekom 2006. godine primijećeni su pozitivni pomaci u borbi protiv nasilja nad ženama. Posljednjih nekoliko godina, odnosno od 2003. godine, nastavio se trend podizanja javne i institucionalne svijesti o problemu, a također se nastavilo i s uvođenjem novih institucionalnih mehanizama za borbu protiv nasilja nad ženama.

Službena policijska statistika pokazuje da je tijekom 2006. godine na cijelom teritoriju RH zatraženo 16 433 intervencija zbog nasilja u obitelji. Broj pruženih intervencija je također 16 433, odnosno policija je odgovorila na svaku zatraženu intervenciju što se dogodilo prvi put 2006. godine i predstavlja veliki pomak na području borbe protiv nasilja nad ženama. Prema službenoj statistici, prosječan broj dnevnih prijava je 45. Policija je također nakon pružene intervencije podnijela 15 277 zahtjeva protiv počinitelja nasilja po čl. 4 iz Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji. Po istom zakonu je policija u 9888 slučajeva zatražila u ime žrtve zaštitne mjere, te uložila ukupno 98 žalbi na odluke prekršajnog suda u odnosu na nasilje u obitelji. Kazneno je policija prijavila 1548 počinitelja za kazneno djelo 215a – nasilničko ponašanje u

obitelji.

Najvažniji novi mehanizam u borbi protiv nasilja nad ženama je Pravilnik o postupanju u slučajevima nasilja u obitelji koji je stupio na snagu s 01.01.2006. godine.

Ovaj Pravilnik obavezuje djelatnike/ce državnih institucija kao što su policija, Centri za socijalnu skrb, zdravstvene institucije, obrazovne institucije te pravosuđe na određena pravila postupanja pri interveniranju u slučajevima obiteljskog nasilja. No već nekoliko mjeseci nakon stupanja Pravilnika na snagu, primijećene su znatne razlike u primjenjivanju istog od strane različitih institucija. Tako je na primjer uočeno znatno poboljšanje postupanja policije na području Grada Zagreba i zagrebačke županije već od siječnja 2006. godine. Uočeno je da policija brzo i gotovo uvijek izlazi na poziv žene te da počinitelja nasilja privodi sucu za prekršaje. Jedini nedostatak u postupanju je izostanak traženja svih zaštitnih mjera koje bi mogle zaštititi žene i djecu, te ne podnošenje žalbi na odluke sude koje nisu u korist žene i djece. Takav se trend izmijenio nakon prvih 6 mjeseci, te je tako policija u ime žene postavljala zahtjev za zaštitne mjere, no još uvijek se od strane policije nedovoljno često pišu žalbe. Također je u drugoj polovici 2006. godine primijećena ozbiljna tendencija jedne zagrebačke postaje – PP Trešnjevka, da privodi nasilnika i ženu koja je preživjela nasilje zbog prekršaja nasilničkog ponašanja u obitelji sucu za prekršaje. Na taj način je nasilnik izjednačen sa žrtvom, a pri tom se događa ponovna viktimizacija žrtve i nad ženom se vrši strukturalno nasilje od strane djelatnika/ca policije. Nekoliko takvih slučajeva je od strane AŽKZ-a prijavljeno Pravobraniteljici za ravnopravnost spolova.

No usprkos zaista poboljšanom postupanju zagrebačke policije, kao i policije u nekoliko većih gradova, u manjim sredinama u RH još uvijek policija ili nije svjesna postojanja Pravilnika

i obaveze njegove primjene ili odabire po njemu ne postupati. No i u takvim slučajevima, kada smo u ime žene od policije pismeno zatražile provedbu Pravilnika vezanu uz sigurnost žena,

policija bi to ipak obavila.

U odnosu na Centre za socijalnu skrb te sudstvo, Pravilnik se gotovo uopće nije provodio. Naime, Centri su i dalje odbijali u gotovo svim slučajevima izdati uputnicu i rješenje za smještaj ženi i djeci za smještaj u nekom od domova za djecu i odrasle osobe žrtve obiteljskog nasilja. Pogotovo složeno bilo je u slučajevima kada žena nije imala djece, no i tada je na našu pismenu intervenciju, iako uz puno teškoća, smještaj dobiven. No tu je vidljiva svojevrsna diskriminacija žena koje jesu žrtve nasilja, ali nisu i u ulozi majke. Također, još uvijek je tendencija centara kao i sudova ignorirati problem nasilja u obitelji pri donošenju odluka iz obiteljsko pravne domene, pa se tako zlostavljač i žrtva tretiraju jednako. Odgovornost počinitelja nasilja gubi se iz fokusa, pa je tretman žrtve isti kao i tretman počinitelja, a to predstavlja opet strukturalno nasilje nad žrtvom. Zlostavljaču se određuju susreti i viđenja s djecom bez obzira na nasilje koje je počinio te najčešće u nekontroliranim uvjetima, bez nadzora, što nasilniku omogućava daljnje provođenje nasilja nad ženom, ponekad i u prisutnosti malodobne djece. Upravo takvo dodatno viktimiziranje žrtve i podilaženje nasilniku dovelo je do toga da je sredinom godine ubijena Jelena Sabina Jakopović, rođena Kožar, stanarka skloništa Autonomne ženske kuće Zagreb. Jelena je ubijena zato što je željela posjećivati svoje dijete u Domu za nezbrinutu djecu u Nazorovoj. Pokojnoj Jeleni dijete je bilo protuzakonito i na prijevaru, bez njene volje oduzeto, a bez ikakve potrebe i pravne utemeljenosti. Nasilnom i agresivnom ocu su omogućeni jednaki kontakti i jednaki tretman bez obzira na činjenicu da su već od strane istog počinitelja prema Jeleni prethodila dva pokušaja ubojstva. Za ovaj tragični događaj nitko nije odgovarao. Centar za socijalnu skrb, sud, Dom za djecu u Nazorovoj, svi niječu odgovornost. Žena je mrtva, a dijete bez majke. AŽKZ je podigla kaznene prijave protiv djelatnika Centra za socijalnu skrb i suda u Ivanić Gradu jer te institucije tj. direktno njihove djelatnike/ce smatra suodgovornima. Usprkos očitim propustima u radu i postupanju djelatnica/ka državnih institucija i čak svjesnom i potpuno nestručnom postupanju na štetu žrtve obiteljskog nasilja i njezinog djeteta, državno

odvjetništvo je odlučilo da nema elemenata kaznenog djela, bez ikakvog dodatnog pismenog ili usmenog objašnjenja.

U siječnju 2006. godine konačno su stupile na snagu i posljednje izmjene Obiteljskog zakona, čime se ukinuo institut dodjele djece na skrb i odgoj privremenom mjerom, posredstvom Centra za socijalnu skrb. Novi Obiteljski zakon nije predviđao institut privremene mjere. Time je stvorena „rupa u zakonu“ koja je omogućila nasilnim partnerima nasilno uzimanje djece protiv volje majke koja ih potom uz pomoć Centra, suda i policije nije mogla vratiti zbog nepostojanja privremene mjere. Institut privremene mjere bio je moguć vanparničnim postupkom, no žene nažalost, pa i većina odvjetnika/ca nisu bili/e svjesni/e ove mogućnosti. U vanparničnom postupku, privremena mjera skrbi za malodobnu djecu iz tog razloga tražena je vrlo sporadično.

Što se tiče postupka pred prekršajnim sudovima, a za prekršaj nasilničkog ponašanja u obitelji, on je provođen po predviđenom hitnom postupku na zagrebačkim sudovima samo u slučajevima kad bi policija privela počinitelja na sud odmah po počinjenju djela. No, u većini slučajeva kada bi žena samoinicijativno poslala prekršajnu prijavu i zahtjev za zaštitne mjere na sud, ili kada bi to u njeno ime učinio/la pravni/a zastupnik/ca, sud je u cijelosti ignorirao značajnu odredbu *Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji* koja kaže da je sud dužan, ako postoji opravdanost, izdati rješenje o zaštitnoj mjeri za žrtvu u roku od 48 sati. Tako se nažalost najčešće događalo da žena mora čekati tjednima, pa i 4 – 6 mjeseci, kako bi dobila zaštitnu mjeru, a što sasvim sigurno nije bila namjera zakonodavca. Zakonodavac je rokom od 48 sati imao namjeru hitno otkloniti opasnost po žrtvu i pružiti joj dodatnu sigurnost. Što se tiče drugih prekršajnih sudova u RH, praksa je vrlo neujednačena, rok od 48 sati najčešće se ignorira i u prosjeku se svodi na 2 – 6 mjeseci, a izriču se i vrlo različite kazne (od uvjetne, novčane pa do kazne zatvora ili kombinacije uvjetne i novčane kazne) za temeljno isti opis djela.

Jedino doista dosljedno provođenje Pravilnika uočeno je u radu zdravstvenih institucija koje uvijek prijavljuju nasilje policiji na propisanim formularima, no tako je u praksi bilo i prije nego li je Pravilnik donijet. U odnosu na dužnosti koje po Pravilniku imaju obrazovne institucije, nije primijećeno nikakvo posebno postupanje, te je upitno da li su ove institucije uopće upoznate s Pravilnikom.

Osim Pravilnika, ove je godine nastavljen i rad Vladine Radne grupe za suzbijanje nasilja u obitelji. Najznačajnije na čemu je ova Radna grupa radila tijekom 2006. godine bila je javna Kampanja borbe protiv obiteljskog nasilje nad ženama pod nazivom „Za nasilje nema opravdanja“, koju je odlukom pokrenula Vlada RH, a koja se provodi na inicijativu Vijeća Europe, odnosno u sklopu Paneuropske kampanje za borbu protiv obiteljskog nasilja nad ženama. Kampanja će trajati do 08.03.2008.godine.

Radna grupa, u čiji su rad uključene i članice ŽMH, nastavila je raditi i u cilju sustavnog financiranja skloništa i savjetovališta za žene koje su preživjele nasilje, a vođenih od strane ženskih feminističkih nevladinih organizacija. Radi se o temi koja je već nekoliko godina vrlo aktualna i u odnosu na koju različiti akteri imaju različite stavove. Tako je stav Ministarstva zdravlja i socijalne skrbi da ovaj tip smještaja smiju pružati samo domovi za djecu i odrasle osobe žrtve obiteljskog nasilja, a koji imaju dozvolu za rad toga ministarstva, te one nevladine organizacije kojima Ministarstvo posebnom potvrdom to odobri. Takve nevladine organizacije moraju zadovoljavati uvjete iz Pravilnika o domovima koje propisuje Ministarstvo. No stav je nevladinih organizacija da skloništa za žene trebaju biti autonomna te da država ne može pravilnicima propisivati kako će se raditi u skloništu. Ženske nevladine organizacije predlažu potpisivanje višegodišnjih ugovora s državom, gradom i županijom, a u svrhu trajnog financiranja iz proračuna za ženska skloništa i savjetovališta, uz očuvanje autonomije rada. Ženska skloništa i savjetovališta tako bi se financirala iz proračuna u vidu proračunskih stavki države, gradova

i županija, uz očuvanje autonomije rada (dakle, primanje žena sa ili bez djece, anonimnost za stanarke skloništa i njihovu djecu, tajnost adrese i sl.), a pravilnike na kojima Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi inzistira po prijedlogu stručnjakinja iz EU-a zamijenili bi kriteriji i standardi rada.

2006. godinu posebno je obilježio i jedan slučaj zlostavljane žene koja je u samoobrani ubila muža. Riječ je o Ani Magaš iz Zadra. Ovaj slučaj je već u 2005. godini izazvao mnoge polemike u javnosti i stručnim krugovima, obzirom na očitu diskriminaciju žene, a koja je bila vidljiva u presudi. Nakon velikog broja javnih diskusija, Vrhovni sud RH vratio je slučaj na postupanje Županijskom sudu u Zadru. Ana Magaš je u ponovljenom suđenju dobila 8 godina za prekoračenje nužne obrane, a odluku je Vrhovni sud RH potom smanjio na 5 godina zatvora. Radi se o nepravednoj presudi, kao i neobično visokoj dosuđenoj kazni. Dakle, ta je presuda svojevrsan presedan, jer je dosad, kako je utvrđeno analizom, najveća kazna izrečena za prekoračenje nužne obrane bila 4 godine. Postavlja se pitanje zašto je baš žena, tridesetak cm niža i tridesetak kg lakša od svog napadača, k tome još sustavno godinama zlostavljana, dobila najvišu kaznu, uspoređujući sudsku praksu u RH. Treba naglasiti da se dugogodišnje partnerovo nasilje nad ženom nije uzelo u obzir, već je sud nasilje tretirao kao jednokratni incident – bez kontinuiteta. Također je sramotno obrazloženje suca da nije bilo pokušaja davljenja žrtve već samo „blagog pritiska na vrat“ zlostavljane Ane Magaš, iako je to u suprotnosti s nalazom liječnice hitne pomoći, kao i s mišljenjem sudskog vještaka.

Slučaj Ane Magaš tim je problematičniji kad se uzme u obzir da su od 27 žrtava ubojstava u obitelji u 2006. godini 19 bile žene. Od tog broja, 14 žena je ubio bivši ili sadašnji bračni ili izvanbračni partner.

Stoga je nužno osigurati sustavno provođenje Pravilnika o postupanju u slučajevima obiteljskog

nasilja na način da se nad djelatnicima/ama institucija provodi nadzor te da isti/e odgovaraju pred zakonom ako ne primjenjuju sva zakonom raspoloživa sredstva da bi zaštitili žrtve. Također je nužno u zakonom predviđenom roku osigurati izricanje i provođenje zaštitnih mjera za žene, te kazne za zlostavljače. Smatramo potrebnim uvesti zabranu kontakata zlostavljača s djecom na barem 6 mjeseci, kako bi on uvidio da njegovo ponašanje nije društveno prihvatljivo i da je kažnjivo zakonom. Na taj način bi se, također, djeci dalo vremena da se oporave od visokog stupnja traumatizacije kao posljedice nasilja koje su preživjeli/la.

Sustavno financiranje skloništa i savjetovališta za žene koje su preživjele nasilje predstavlja preventivnu i kurativnu mjeru protiv nasilja, a omogućava anonimnu i besplatnu podršku žrtvi nasilja.

Smatramo također iznimno važnom odgovornost državnih službi, tj. njihovih djelatnika/ca i nužno je sankcioniranje za nepostupanje po zakonu. Iako postoje neke odredbe kaznenog i prekršajnog zakona koje omogućuju sankcioniranje državnih službi, ove se odredbe vrlo rijetko primjenjuju. I u slučajevima kada se pokušaju primijeniti, kada postoji osnovana sumnja da je državni/a službenik/ca počino/la kazneno djelo, npr. nesavjesnog rada u službi, zlouporabe položaja i ovlasti, i/ili zlouporabe obavljanja dužnosti državne vlasti, općinsko državno odvjetništvo odbacuje kaznene prijave oštećenika/ca ili ne postupa po istima. Na taj način Državno odvjetništvo stvara neprihvatljivu sudsku praksu iz koje proizlazi nezainteresiranost države za progon i sankcioniranje ovakvih kaznenih djela.

Nedostatno je ulaganje u prevenciju, obrazovanje djece i mladih te rad ženskih nevladinih organizacija koje pružaju pravnu i psihosocijalnu pomoć žrtvama nasilja.

Neujednačena je pravna praksa i izricanje niske kazne za počinitelje. Primjerice, Sud za prekršaje

u Puli je od početka primjene Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji do danas izrekao jednu kaznu zatvora.

Resorna ministarstva nisu osigurala novčana sredstva kako bi se protokol mogao provoditi, a očiti primjer su 24-satna dežurstva u policiji, koja su zbog nedostatka novca ukinuta.

Nedostaje evaluacija rada sustava koju bi proveo nezavisni tim.

Istraživanje u kojem je sudjelovalo 425 stručnjaka u Istarskoj županiji (djelatnika u području socijalne skrbi, zdravstva, policije, pravosuđa, nevladinih udruga i medija), provedeno je s ciljem utvrđivanja njihovih profesionalnih iskustva s problemom nasilja nad ženom u obitelji, procjeni veličine problema u lokalnoj zajednici te samoprocjeni znanja, uz iznošenje prijedloga o sadržajima i potrebama za dodatnu edukaciju.

Prema osobnim izjavama o profesionalnom iskustvu, s problemom se najčešće susreću policajci i djelatnici u nevladinim udrugama, ponekad socijalni radnici, liječnici i pravnici, a vrlo rijetko medicinske sestre i stomatolozi. Većina stručnjaka navela je da se do sada u praksi susrela s do 10 slučajeva sumnje i do 5 slučajeva kada je bilo dokazano nasilje nad ženom. „Tamnu brojku“ problema procjenjuju s 25 neprijavljenih na jedan prijavljeni slučaj.

Stručnjaci ocjenjuju vlastito znanje osrednjim, osim članova udruga koji ga procjenjuju dobrim. Stručnjaci iz zdravstva smatraju da vrlo malo znaju o tom problemu, dok nitko iz pravosuđa i udruga nije svoje znanje procijenio lošim. Predstavnici nevladinih udruga, socijalne skrbi i policije su najzainteresiraniji za dodatno obrazovanje, dok su najmanje zainteresirani djelatnici u pravosuđu i zdravstvu. U dodatnoj edukaciji stručnjaci traže sadržaje iz prevencije, zatim zaštite i tretmana žene te ranog otkrivanja slučajeva. Rezultati istraživanja ukazuju na potrebu kontinuiranog rada sa stručnjacima u lokalnoj zajednici.

Seksualno nasilje

Seksualno nasilje spada upravo u red najtežih, a najmanje prijavljivanih oblika nasilja protiv žena. Uz obiteljsko nasilje ulazi u dominantne oblike **rodno uvjetovanog nasilja**, odnosno onih vrsta nasilja u kojima je u velikoj većini slučajeva počinitelj muškarac, a većina žrtava su žene.

Seksualno uznemiravanje/napastvovanje

U procjenjivanju prevalencije **seksualnog uznemiravanja/napastvovanja** nemamo novih, specifičnih podataka i istraživanja u 2006. godini, te se možemo osvrnuti na već postojeće podatke. Podaci o rasprostranjenosti seksualnog uznemiravanja na fakultetima pokazuju kako je 6% studentica doživjelo teže oblike (npr. direktna ucjena za ocjenu), a 35% je doživjelo lakše oblike seksualnog uznemiravanja, kao što su neukusne šale, neumjesni pogledi, seksualne primjedbe i aluzije.

Podaci o seksualnom uznemiravanju na radnom mjestu, prema istraživanju Poslovnog foruma, ukazuju kako je više od 17% ispitanica imalo takvo iskustvo barem jednom u karijeri. Prema podacima sindikata, problem je bio najizraženiji u tekstilnoj i kožnoj industriji, trgovini i ugostiteljskim objektima.

Istraživanje o seksualnom uznemiravanju na radnom mjestu za osobe zaposlene na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu pokazuje kako je 40% žena više puta doživjelo pričanje viceva koji žene prikazuju isključivo kao seksualne objekte, 18% je doživjelo neželjeno dodirivanje, 12% otvoreno izražavanje seksualnih ponuda nekoj od kolegica, dok je 5% doživjelo bar jednom uvjetovanje da zadrže radno mjesto ili napreduju pružanjem seksualnih usluga.

Prema istraživanju Ženske sobe čak je 55% žena u Hrvatskoj doživjelo neželjene

seksualne primjedbe i vulgarne ponude, a 43% neželjeno dodirivanje tijela. S obzirom na mjesto, takvi oblici nasilja su najčešće bili u javnim prostorima (kafići, autobusi i tramvaji, ulica i sl.).

Silovanje ili pokušaja silovanja

Što se tiče rasprostranjenosti težih oblika seksualnog nasilja koji su kažnjivi prema Kaznenom zakonu Republike Hrvatske, službeni podaci MUP-a za 2006. godinu pokazuju kako su bila prijavljena ukupno **672 kaznena djela** protiv spolne slobode i ćudoređa (Glava 14. Kaznenog zakona RH), odnosno 3.5% više nego u 2005. godini. Prema vrstama kaznenih djela najzastupljenije su bludne radnje (čl. 193.) sa 204 žrtve, te silovanje (čl. 188.) sa 126 žrtava.

Za kaznena djela silovanja vidimo da je u odnosu na 2005. godinu došlo do porasta od 39.8%, odnosno prijavljeno je 126 slučajeva, od čega su 123 žene (97.6%). Uzimajući u obzir konstantne fluktuacije u prijavljenom broju slučajeva silovanja od 1991. do danas, teško je donijeti sustavan zaključak kako svake godine imamo veći broj prijava, budući da je najviše prijavljenih slučajeva silovanja bilo 1993. i 2003. godine.

Šokantan podatak vezan uz silovanje u 2006. godini prije svega se odnosi na dob žrtvi seksualnog nasilja. Primijećen je značajan porast broja silovanja maloljetnih djevojaka od 14 do 18 godina (70.6%) i kod djevojaka u dobi od 18 do 22 godine (87.5%). Podatak koji najviše iznenađuje je ekstremno porast broja silovanih žena koje su starije od 60 godina (275%), što se ne može objasniti niti na koji drugi način osim kao eklatantan oblik mržnje prema ženama.

Koliko je broj prijava silovanja/pokušaja silovanja policiji indikator stvarnog broja silovanja vidimo iz komparacije s istraživanjem koje je provela Ženska soba u 2005. godini na reprezentativnom uzorku žena iz cijele Hrvatske (N=1491). Naime, podaci pokazuju kako je

17% žena doživjelo pokušaj silovanja ili silovanje, od čega ih je samo 5% nasilje prijavilo policiji i/ili Državnom odvjetništvu.

Broj prijava seksualnog nasilja je, kao što vidimo iz procjena o brojkama, izuzetno nizak, a ovisi o čitavom nizu faktora. Neki od razloga neprijavlivanja seksualnog nasilja leže u širem društvenom kontekstu koji je kontaminiran postojanjem tipičnih mitova i predrasuda vezanih uz seksualno nasilje. Neki razlozi su usko vezani uz rad institucija, neki su isključivo osobne prirode, vezani uz samu žrtvu.

Veći broj prijava moguć je samo ukoliko društvo osigura da se žrtvama seksualnog nasilja olakša svaki korak u procesu prijave seksualnog nasilja, osigura im adekvatne mehanizme zaštite i pomoći, kao i to da nasilnik dobije zasluženu kaznu. To znači da treba djelovati na promjenama zakonskih okvira i direktnoj i indirektnoj zaštiti žrtava. Dostupnost i kvaliteta servisa za žrtve seksualnog nasilja važna je ne samo iz humanih razloga, nego i zbog osnaživanja i podržavanja žrtava da prijave nasilje. Bez odgovarajućih servisa i osiguravanja zaštite žrtve imaju malo izbora.

Promjene tijekom 2006. godine

Tijekom 2006. godine dogodile su se neke promjene vezane uz suzbijanje seksualnog nasilja, ali više kao smjernice za daljnji rad nego li konkretni postupci.

*Ženska soba je na okruglom stolu u Hrvatskom saboru 23.11.2006 predstavila dokument **Prijedlog promjena vezanih uz seksualno nasilje: promjene zakonodavstva, zaštita žrtava i razvoj preventivskih programa**, koji je nastao kao iskaz potrebe za uvođenjem promjena koje bi povećale vjerojatnost prijave seksualnog nasilja, te osiguravanje kvalitetnih i efikasnih servisa za pružanje pomoći i podrške žrtvama seksualnog nasilja, a zahtjevi su*

bazirani na dugogodišnjem iskustvu i neposrednom radu sa žrtvama seksualnog nasilja. Ciljevi tog dokumenta su: unaprjeđivanje i poboljšanje postojećih zakona u svrhu zaštite žrtava seksualnog nasilja, te podnošenja prijave, procesuiranja i sankcioniranja počinitelja takvih oblika nasilja; ustanovljavanje sustavnih i učinkovitih mehanizama zaštite i pomoći žrtvama seksualnog nasilja, te donošenje i implementacija preventivskih programa protiv seksualnog nasilja u svim segmentima društva. Iz ciljeva slijede tri velike grupe promjena:

1. Promjene zakonodavstva:

1.1. Promjene zakona: opće promjene (3), promjene vezane uz seksualno uznemiravanje (3), promjene vezane uz silovanje i seksualno zlostavljanje (11);

1.2. Promjene zakona o kaznenom postupku (9): kao što su, na primjer, ograničavanje dozvoljenog broja ispitivanja žrtava seksualnog nasilja, zabrana postavljanja intimnih pitanja žrtvama, tajnost glavne rasprave.

2. Pomoć i zaštita žrtava

1.1. Direktna zaštita (5): orijentacija prema žrtvi, rad policije, medicinska zaštita, besplatna pravna pomoć i zaštita mentalnog zdravlja;

1.2. Indirektna zaštita (3): edukacija relevantnih struka, međusektorska suradnja, rodno osjetljiva edukacija.

3. Prevencija seksualnog nasilja:

1.1. Razvoj općih preventivskih programa – znanstvena istraživanja;

1.2. Prevencija u obrazovnom sustavu;

1.3. Prevencija u široj društvenoj zajednici.

Predstavljanje ovog dokumenta u Saboru bio je prvi korak u pokretanju nužnih promjena u zakonodavstvu i društvu, koje će dovesti do većeg broja prijava i sankcioniranja nasilnika, osiguravanja kvalitetne zaštite žrtava seksualnog nasilja i razvoja prevencije seksualnog nasilja.

Tijekom 2006. prihvaćena je nova *Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova 2006.-2010.* (Ured za ravnopravnost spolova RH), u kojoj se u glavi 5. Nasilje protiv žena nalazi čitav niz mjera vezan uz suzbijanje seksualnog nasilja i zaštitu žrtava: 5.2.11. Izmjene i nadopune kaznenog zakona vezane uz seksualno nasilje; 5.2.12. Izmjene i nadopune zakona o kaznenom postupku radi zaštite i smanjenja dodatne traumatizacije žrtava seksualnog nasilja; 5.2.15. Osigurat će se savjetovanje za žene žrtve nasilja, uključujući besplatne psihoterapije, uz obveznu tajnost podataka o žrtvama nasilja; 5.2.16. Razvijanje protokola o postupanju u slučaju seksualnog nasilja i diseminiranje po svim relevantnim ustanovama; 5.2.5. Financijska podrška NVO-a koji osiguravaju prevenciju i suzbijanje različitih oblika nasilja protiv žena.

Tijekom 2006. godine održan je primjetno veći broj različitih edukacija o prevenciji i suzbijanju seksualnog nasilja u odnosu na prethodne godine. Tako je samo, na primjer, Ženska soba – Centar za seksualna prava, kao jedna od vodećih nevladinih organizacija na ovom području, održala veliki broj predavanja, radionica i treninga o temi (više od 50, sa više od 1.000 sudionika/ca). U tijeku je i osiguravanje sredstava za program **Centra za žrtve seksualnog nasilja**, kao jedinstvenog mjesta za osiguravanje direktne i indirektna zaštite za žrtve seksualnog nasilja.

Trgovanje ženama

Iako službeni podaci još nisu objavljeni, prema našim saznanjima u protekloj godini situacija je

bila prilično slična prethodnima, što znači da je identificiran vrlo mali broj žrtava (10). I u tom malom broju karakteristično je da su sve žene trgovane pretežno u svrhu seksualne eksploatacije (od toga jedna kao surogat majka). Novost koja je ove godine registrirana jest pojava tzv. “unutarnjeg trgovanja» - dvije naše državljanke vrbovane su iz jednog dijela Hrvatske u drugi da bi se bavile prostitucijom, a kad su htjele prestati, oduzeti su im dokumenti, ograničena sloboda kretanja i trebale su biti prodane dalje.

Unatoč tome, problem prostitucije i dalje se ne povezuje adekvatno sa problemom trgovanja ljudima (osim na razini nevladinih udruga) niti se o njemu na razini političkih stranaka i zakonodavstva ozbiljno razmišlja.

Zakonski okvir

Zadnji Nacionalni program za suzbijanje trgovanja ljudima donešen je za razdoblje od 2005. do 2008. godine i pokriva prevenciju i zbrinjavanje žrtava trgovanja ljudima i progon počinitelja, te sva potrebna tijela u cilju djelovanja. Svake godine se donosi Operativni plan, koji je puno detaljniji i stavlja vrlo konkretne obaveze pojedinim državnim tijelima te prati njihovo izvršenje.

Nacionalni odbor kao najšire tijelo sastaje se vrlo rijetko (u 2006. samo jednom) no zato se Operativni tim okuplja češće, prema potrebi, kako bi se razmotrili slučajevi i način podrške identificiranim žrtvama. Efikasno se razmjenjuju informacije, predstavnice nevladinih organizacija aktivno su uključene i pozivane na suradnju u svim aktivnostima, te se uvažava njihovo mišljenje, no i dalje mislimo kako bi bilo jako korisno da se organiziraju tematski sastanci svih direktno uključenih u aktivnosti protiv trgovanja ljudima, kako bi se razmijenila

iskustva i generalno unaprijedio cijeli sistem, uključujući i zakonske regulative koje još uvijek na raznim područjima pokazuju manjkavosti i nedostatke, posebno na području podrške žrtvama.

Što se tiče ostvarenih promjena u Zakonima, izmjenama i dopunama Kaznenog zakona, sada je predviđeno šire sankcioniranje počinitelja, jer je od 16. lipnja 2006.g. moguće kažnjavanje korisnika usluga žrtava trgovanja ljudima. U čl.175. *Trgovanje ljudima i ropstvo* sada je uveden stavak „(4) Tko znajući da je osoba kao žrtva trgovanja ljudima na prisilnom radu ili služenju, seksualnom iskorištavanju, ropstvu ili njemu sličnom odnosu, prostituciji ili nedopuštenom presađivanju dijelova ljudskog tijela, iskoristi njezin položaj ili drugom omogući iskorištavanje njezinog položaja, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.“

Inicijativa za takvu promjenu krenula je od mreže PETRA a prihvaćena je i podržana od cijele Ženske mreže Hrvatske. Unatoč skepsi zakonodavca na koji način će se to dokazivati i procesuirati, ta inicijativa je dobila podršku Vladinog ureda za ljudska prava, Saborskog odbora za ravnopravnost spolova, Ureda za ravnopravnost spolova te same Vlade, pa je konačno i usvojena u Saboru. Iako tijekom 2006. godine, koliko znamo, još nema sudske prakse i postupaka koji bi se vodili prema takvim počiniteljima, ovo zakonsko rješenje vidimo kao prvi korak u pravcu sagledavanja odgovornosti korisnika seksualnih usluga žena u prostituciji, za što se već duže vrijeme zalažemo.

U tom smislu intenzivirale smo inicijative za dekriminalizaciju žena i kažnjavanje kupaca (lobiranje, javne rasprave, okrugli stolovi i sl.) a mreža PETRA je uz podršku ŽMH u srpnju provela i veliku javnu kampanju, sa city light oglasima, plakatima, lecima i radio jinglom.

S obzirom na konzervativnost i patrijarhalnost našeg društva kampanja nije posebno snažno odjeknula u javnosti, ali je ipak izazvala polemike i pokrenula neke mehanizme. Tako je Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova prihvatila razmotriti i operacionalizirati načine na

koji bi se mogla pokrenuti izmjena Zakona o prekršajima javnog reda i mira (ukidanje čl. 12 kojim se kažnjava žene u prostituciji), a inicijativa je dobila i potporu Saborskog odbora za ravnopravnost spolova, te Vladinog ureda za ravnopravnost spolova. Podrška stranaka i njihovo izjašnjavanje po tom pitanju za sada izostaje, što je vjerojatno posljedica opreza u predizborno vrijeme i straha od mogućeg gubitka glasova, budući da je inicijativa vrlo direktno usmjerena na muškarce i osuđuje kupovanje seksualnih usluga.

Po našem mišljenju Zakon o strancima i Zakon o zaštiti svjedoka i dalje ne pružaju žrtvama dovoljno mogućnosti izbora, pa ih se najčešće vraća u zemlju porijekla ako su strankinje. Nemamo informacija da li su uvršteni po mreži PETRA upućeni prijedlozi promjena Zakona o strancima na kojem radi radna grupa, obzirom da je samo vraćen dopis kako je to zaprimljeno, ali ne i da li je uopće razmatrano ili išta od prijedloga usvojeno.

I dalje smatramo da je zbog kompleksnosti problema potrebno donijeti poseban Zakon o zaštiti žrtava trgovanja ljudima.

Pomoć i zaštita žrtava

Zahvaljujući institucijama okupljenim oko Nacionalnog odbora za suzbijanje trgovanja ljudima, te pojedinim nevladinim udrugama koje direktno rade na podršci žrtvama, određeni pozitivni pomoci na planu pomoći i zaštite žrtava trgovanja ljudima održani su, iako još ima puno prostora za poboljšanja. Službeno tajno sklonište smješta žrtve, međutim kako nije prikladno za sve slučajeve, Nacionalni koordinator i dalje organizira alternativne oblike pomoći, koristeći smještajne i stručne kapacitete nevladinih udruga. Profunkcionirali su također i prihvatni centri za kratkotrajni smještaj žrtava predviđeni Nacionalnim planom, a u sustavu sve značajniju ulogu

ima Hrvatski crveni križ, koji postepeno preuzima aktivnosti koje je do sada pretežno obavljala misija Međunarodne organizacije za migracije u Hrvatskoj.

Pozitivni pomak predstavlja i činjenica da je službeno sklonište za žrtve trgovanja koji opslužuje nevladina organizacija sada ušlo u sustav socijalne skrbi i ima ugovor sa Ministarstvom zdravstva i socijalne skrbi, ali je činjenica da su mu kapaciteti uglavnom neiskorišteni.

Jedan od razloga nepopunjenosti kapaciteta skloništa vidimo u sustavu identifikacije koji godišnje rezultira vrlo malim brojem otkrivenih žrtava. Za to postoji nekoliko razloga. Jedan od najznačajnijih je taj što identifikaciju gotovo isključivo obavlja policija (u broju otkrivenih žrtava preko 90% je rezultat operativnog rada policije). Činjenica koju također ne možemo osporiti jest potkapacitiranost, pa donekle i nevoljkost nevladinih organizacija da se ozbiljnije prihvate rada na terenu (tzv. «reaching out» aktivnosti) i istraživanja mjesta gdje je vrlo vjerojatno da bi se mogle zateći žrtve (barovi, noćni klubovi, saloni za masažu i sl.). Međutim, neke predstavnice nevladinih organizacija članice su Mobilnih timova koje se poziva na inicijalni razgovor sa osobom za koju policija posumnja da bi mogla biti žrtva, a u 2006. godini su bile vrlo rijetko pozivane. Saznanja o tome što se dešavalo u identificiranim slučajevima, istina, dosta se redovito razmjenjuju na sastancima Operativnog tima (održanih 6 u 2006.), međutim osim u nekim problematičnim situacijama gdje se treba odlučiti kako riješiti neki problem vezano za konkretnu žrtvu koja već jest u programu pomoći i podrške, uglavnom su to samo kratki izvještaji što je poduzeto i najčešće se radi o već završenoj priči, na čiji tok nismo imale utjecaja. Sustav je u cjelini, kako ga mi vidimo, vrlo restriktivan i ograničen dokazivanjem kaznenog djela i počinitelja. Naime, sudeći po brojkama (broj žrtava i broj počinitelja, tj. pokrenutih postupaka, se podudaraju) izgleda da se identifikacija žrtve poistovjećuje sa identifikacijom djela, tj. potvrđuje dokazanim kaznenim djelom trgovanja ljudima i bez toga ne ulazi u službene statistike. Mišljenja smo da je takav formalizirani pristup pogrešan i možemo ga objasniti

jedino kao bojazan državnih struktura da će sistem podrške (koji košta) biti zloupotrijebljen na način da će podršku tražiti osobe koje nisu «prave žrtve». S druge strane, formalno imamo sustav kojim se u svijetu hvalimo, da podršku može dobiti i osoba koja ne želi svjedočiti protiv počinitelja («izdavanje privremene dozvole boravka žrtvi trgovanja ljudima ne uvjetuje se njezinom suradnjom s pravosudnim, odnosno policijskim službenicima»²), ali ga se očito iz nekih razloga ne koristi. Imamo i vrlo konkretne primjere kao što je slučaj žene koja se 2005. g. javila preko SOS linije i prema našim spoznajama zaista je preživjela trgovanje ljudima, ali policija to nije uspjela potvrditi. Istina, zahvaljujući dobroj i kontinuiranoj suradnji nevladine organizacije i Nacionalnog koordinatora koji je imao povjerenja u procjenu aktivistica, ona je ostvarila podršku koju još uvijek koristi, ali nije evidentirana u broju žrtava za tu godinu.

Gledajući iz te perspektive, te razmjenjujući iskustva sa svjetskim praksama, možemo konstatirati da je pristup problemu u Hrvatskoj još uvijek temeljen većinom na kriminološko-pravnom aspektu i zaštiti države od kriminala i ilegalnih migracija a manje na ljudsko-pravaškom, iz perspektive zaštite žrtve, te da su potrebe policije ispred potreba žrtava. To također ilustrira činjenica da žrtve stranog državljanstva budu vrlo brzo vraćene u državu porijekla, bez korištenja tzv. «perioda refleksije» na koji imaju pravo («Žrtva trgovanja ljudima nakon identifikacije ima pravo na razdoblje prilagodbe za sređivanje misli u trajanju od 90 dana»³). Tu se vjerojatno krije i odgovor na pitanje zašto je identificirano malo žrtava (10 u 2006-oj) budući da je poznata činjenica kako žrtve, pogotovo one koje su u tranzitu, često nisu svjesne što im se događa, a kada postanu svjesne, ili su u strahu zbog činjenice da su ilegalno u državi, ili se boje svojih zlostavljača, a nisu sigurne da li će biti od njih zaštićene. Period refleksije trebao bi se omogućiti prije identifikacije kad se još samo sumnja da bi osoba mogla biti žrtva, kako bi joj se omogućilo

2 «Zaustavimo trgovanje ljudima» Vlada RH, Ured za ljudska prava, Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima, 2005

3 - isto

da u razgovoru sa stručnim osobama stekne potpuniji uvid u svoju situaciju, te osjećaj sigurnosti da joj se neće ništa loše dogoditi. Tek tada mogu razumno odlučivati o tome što slijedeće učiniti i da li eventualno svjedočiti protiv počinitelja.

Zaključak:

Iako se iz dana u dan sve više uvažavaju stavovi i preporuke ženskih nevladinih organizacija, još uvijek ima puno mjesta za poboljšanja. Unatoč činjenici da je operativni plan sadržajno dobro zamišljen i realističan, i dalje u njemu nedostaje koordinirane akcije. Osim na Operativnom timu, sistem međusobne razmjene informacija među resorima čini nam se slabo funkcionira, a također i njih pojedinačno prema Nacionalnom koordinatoru. Mišljenja smo da je toj funkciji potrebno alocirati više ovlasti kako bi se osiguralo efikasno provođenje svega planiranog i omogućilo da može izvršiti jači pritisak na one koji ne izvršavaju svoje obaveze. Mobilni timovi koji su zamišljeni kako bi se postupanje pri identifikaciji žrtava standardiziralo, sada su konačno definirani na način da je pri Uredu za ljudska prava kreiran Protokol i krenulo se u finaliziranje članstva, te organiziranje edukacija, ali oni još uvijek nisu u potpunosti operacionalizirani. Očekujemo da će se taj proces dovršiti u slijedećoj godini. I dalje smatramo da bi u zaštiti žrtava trebalo uvesti mogućnost dobivanja trajnog nastanjenja ili pomoć u preseljenju u treće zemlje, kako bi se izbjeglo vraćanje žena u lanac trgovine povratkom u zemlju porijekla. Mreža PETRA uputila je Radnoj skupini za izmjene i dopune Zakona o strancima još krajem 2005.g. takav prijedlog ali osim potvrde o primitku, nema nikakvih informacija da li je nešto od naših zahtjeva i uvaženo.

U suzbijanju i prevenciji trgovanja ženama nužan je angažman svih vladinih institucija, od kojih očekujemo aktivniji doprinos. Pored Ureda za ljudska prava koji je najviše aktivan jer pri njemu djeluje Nacionalni odbor za suzbijanje trgovanja ljudima, Ured za ravnopravnost spolova, mada u

pojedininim situacijama podupire naše zahtjeve, mogao bi biti aktivniji (proteklih godina uglavnom je doprinosaio financijskom podrškom za štampanje brošura i edicija namijenjenih informiranju javnosti o ovim problemima) jer do sada nije pokazao neku samostalnu inicijativu u tom pravcu. Ured Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova prati naše zahtjeve za dekriminalizaciju žena u prostituciji i koliko znamo, sprema se aktivnije angažirati na promjeni zakona.

Položaj žena na tržištu rada

Dok prema istraživanjima 95,5% žena smatra da ih obiteljske obveze sprječavaju u profesionalnoj karijeri (za razliku od 4,5% muškaraca), možemo govoriti ne samo o neravnopravnosti spolova već i o kršenjima ljudskih prava žena da ostvare vlastite potencijale.

Svi podaci za 2006. godinu pokazuju da se je položaj žena na tržištu rada pogoršao: veće je učešće žena u broju nezaposlenih, duže čekaju na dobijanje zaposlenja, češće se zapošljavaju na određeno vrijeme, a gubljenje radnog mjesta zbog trudnoće postalo je uobičajena praksa.

U svrhu provedbe rodno osjetljive politike Republika Hrvatska je prema standardima EU-a donijela niz posebnih zakona, politika i drugih mjera kojima se ravnopravnost spolova, kao jedno od ustavnih načela, prepoznaje kao važno političko pitanje te se u skladu s tim na nacionalnoj i lokalnoj razini osnivaju institucije i tijela koje razvijaju i promiču ravnopravnost spolova i rodno osviještenu politiku

CESI - Centar za edukaciju, savjetovanje i istraživanje u partnerstvu s Katedrom za europsko javno pravo Jean Monnet, Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu provodi projekt pod nazivom "Unapređenje pravnog i institucionalnog okvira za postizanje rodne jednakosti".

U svrhu boljeg uvida u položaj žena na tržištu rada i time djelotvornijeg praćenja primjene pravnog okvira ravnopravnosti spolova, provedeno je istraživanje “Jednakost mogućnosti na tržištu rada” u tvrtkama javnog i privatnog sektora, te među radnicima iz različitih poduzeća na području Grada Zagreba. Rezultati ovog istraživanja ograničenog na Grad Zagreb ne odstupaju bitno od ostalih istraživanja na drugim uzorcima.

Cilj istraživanja o rodnoj jednakosti na tržištu rada bio je utvrditi poštuje li se i u kojoj mjeri Zakon o radu i Zakon o ravnopravnosti spolova u procesu zapošljavanja, uvjeta rada, plaća, edukacije, napredovanja na radu, te prikazati individualna iskustva zaposlenika/ca, kroz njihove percepcije o “jednakim mogućnostima” na tržištu rada prvenstveno u odnosu na spol, ali i druge nezavisne varijable (vlasništvo poduzeća, obrazovanje i sl.).

Istraživanje o rodnoj jednakosti na tržištu rada provedeno je putem dva odvojena anketna upitnika: upitnik za kadrovske službe poduzeća u privatnom i javnom vlasništvu i upitnik namijenjen radnicima / radnicama zaposlenim u poduzećima u javnom i privatnom vlasništvu.

Ukupno je poslano 156 anketnih upitnika na poduzeća u javnom i poduzeća u privatnom vlasništvu registriranih na području Grada Zagreba, a vraćeno je njih 40 (25%). Za drugi anketni upitnik namijenjen radnicima i radnicama izabran je također namjerni uzorak tzv. prigodni uzorak. Za ovaj dio istraživanja kontaktirani su pojedinci/ke koji su bili spremni na suradnju, među poznanicima/cama i njihovim kolegama/icama. Odgovoreno je na ukupno 71 upitnik.

Analiza zaposlenih po spolu u odnosu na vlasništvo poduzeća pokazala je da je 52.9% poduzeća u državnom vlasništvu s dominantnom ženskom radnom snagom, dok je to čak 66.7% poduzeća u vlasništvu Grada Zagreba.

U čak 75% poduzeća u stranom privatnom vlasništvu dominira muška radna snaga.

Poduzeća s više zaposlenih žena uglavnom pripadaju socijalnim, društvenim, obrazovnim i znanstvenim djelatnostima, dok poduzeća s više zaposlenih muškaraca pripadaju djelatnostima: prijevoz, skladištenje, građevina, prerađivačka industrija.

Po spolnoj strukturi 77.5 % je direktora/ravnatelja, a samo 22.5 % direktorica/ravnateljica.

Muški rukovodeći kadar je dominantan u svim poduzećima/ ustanovama (65%) bez obzira na spolnu strukturu zaposlenih.

Žene na rukovodećim položajima nalazimo u poduzećima s više zaposlenih žena (15%), odnosno u poduzećima s podjednakim brojem zaposlenih muškaraca i žena (25%). Poduzeća s dominantnom muškom radnom snagom imaju isključivo muško rukovodstvo (93.7%).

Uočena je znatna razlika po spolu zaposlenih na određeno vrijeme, pa u tvrtkama s više muških zaposlenika muškarci uglavnom sklapaju ugovor na određeno vrijeme, dok u poduzećima s više ženskih zaposlenika ugovor na određeno vrijeme podjednako sklapaju muškarci i žene. Opažen je trend pojačanog zapošljavanja na određeno vrijeme u posljednje dvije godine. To može biti pokazatelj pojačane potrebe za privremenim radnicima ili - opreza poslodavca prigodom odabira radnika. Režim ugovora o radu na određeno vrijeme povoljniji je za poslodavca, a nepovoljniji za radnika/cu. Naime ugovor o radu na određeno vrijeme prestaje istekom roka na koji je sklopljen te ukoliko je poslodavac nezadovoljan radnikom - tada ugovor jednostavno neće produžiti. To je poslodavčeva odluka, dok je kod ugovora na neodređeno vrijeme moguće otkazati radniku samo iz Zakonom određenih razloga i svaki otkaz mora biti obrazložen. Posebice je težak položaj trudnice zaposlene na određeno vrijeme. Poslodavac trudnicu nije dužan zadržati nakon što je istekao rok na koji je ugovor sklopljen, dok je radnici na neodređeno vrijeme zabranjeno otkazati ugovor o radu za vrijeme trudnoće, korištenja roditeljnog dopusta i ostalih prava u vezi s trudnoćom.

Tvrtke s više zaposlenica, u posljednje dvije godine, sklapaju s 80 % zaposlenica ugovor na određeno vrijeme, dok u onima s više muških zaposlenika 50 % radnika sklapa ugovore na određeno, i isti postotak ugovore na neodređeno vrijeme.

Uočeno je da u radu sa skraćenim radnim vremenom sudjeluju uglavnom žene i to u tvrtkama u javnom vlasništvu, a tamo i radi više žena - kao što je to potvrdilo i ovo istraživanje.

Dakle, moglo bi se tumačiti da su žene sklone tomu da se zaposle u državnim tvrtkama u kojima je veća mogućnost rada sa skraćenim radnim vremenom. U odgovorima poslodavaca uočeno je da više muškaraca daje otkaze, ali da podjednaki broj muškaraca i žena dobiva otkaze.

Prema članku 11. Zakona o ravnopravnosti spolova „...državna tijela, pravne osobe s javnim ovlastima te pravne osobe u pretežitom vlasništvu države ili jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave, obvezna su donijeti planove djelovanja za promicanje i uspostavu ravnopravnosti spolova“, koje prethodno odobrava Vladin Ured za ravnopravnost spolova.

Prema anketiranim poduzećima, 60.9% provodi Plan djelovanja, 13.1 % nije uopće upoznato s tom obvezom, a 21.7% poduzeća u javnom vlasništvu nije odgovorilo na to pitanje.

Zakon o ravnopravnosti spolova ne nameće obvezu primjene posebnih mjera i donošenja planova djelovanja privatnim tijelima. No ona imaju opću obvezu poštovanja zakonskih propisa o ravnopravnosti spolova. U cilju poštovanja Zakona o radu i Zakona o ravnopravnosti spolova sve više tvrtki donosi svoje interne politike (dokumente) za promicanje ravnopravnosti.

Tako pokazuju i sljedeći podaci:

- Puni roditeljni dopust uvijek se koristi u poduzećima u javnom vlasništvu, dok u privatnim poduzećima oko polovice radnica koristi skraćeni roditeljni dopust.

- Ispitanici/ce ističu da rodiljni dopust negativno utječe na ženu kao radnicu jer teret majčinstva uglavnom pada na nju, a u razdoblju rodiljnog dopusta žena nije u tijeku promjena u poduzeću, pa kada se vrati nije zagantirano da je čeka isto mjesto.
- 54.5% muškaraca smatra da njihovo poduzeće omogućava fleksibilnije radno vrijeme ženama s djecom dok to tako vidi tek 20.41% žena.

Žene su diskriminirane i u korištenju radnih prava kao što je dnevna stanka:

- 74.6% radnika koristi svoje zakonsko pravo na dnevnu stanku (ako radi makar 6 sati dnevno) u minimalnom trajanju od 30 minuta.
- 90.9% muškaraca koristi pravo na dnevnu stanku, a to čini tek 67.3% žena. Na pitanje zašto ne koriste dnevnu stanku žene su odgovarale da ih nema tko zamijeniti ili da im količina posla to ne dozvoljava.

Za napredovanje u karijeri majčinstvo je prepreka:

- 67.6% radnika smatra da neudane žene/žene bez djece imaju veću mogućnost profesionalnog napretka. Kao razloge tome navode da neudane i žene bez djece imaju više vremena posvetiti se poslu, ne moraju izbivati s posla, uvijek su na raspolaganju, imaju više vremena posvetiti se struci i usavršavanju.
- Ispitanici kažu da majčinstvo, obiteljske obveze i karijera teško mogu ići usporedno

i jednako kvalitetno i da će jedno prevladati.

- Na pitanje zaposlenicima/icama da li ih u profesionalnoj karijeri sprječavaju obiteljske obveze pokazala se statistički značajna razlika u odnosu na spol. Samo 4.5 % muškaraca

je odgovorilo potvrdno, dok 95.5% njih smatra da ih u profesionalnom napredovanju ne ometaju obiteljske obveze.

- 28.6% žena istaknulo je da zapostavljaju karijeru zbog obiteljskih obveza.

Poštivanje radničkih prava

- 77.5% poslodavaca formalno poštuje zakonsku obvezu zaštite dostojanstva radnika.
- 5% onih koji su se izrijeком izjasnili da nemaju mjere za zaštitu povrede dostojanstva kao i oni koji uopće nisu upoznati s tom obvezom grubo krše Zakon o radu i mogli bi biti prekršajno kažnjeni, u skladu s prethodno navedenim odredbama Zakona o radu.
- Većina ispitanika (76.1%) upoznata je sa kolektivnim ugovorom/pravilnikom o radu poduzeća u kojem rade, a samo njih 52.1% navodi da njihov poslodavac poštuje kolektivni ugovor, Zakon o radu i Zakon o ravnopravnosti spolova!
- Samo 45.1 % ispitanih navodi da su kolektivnim ugovorom ili pravilnikom o radu uređene mjere za zaštitu dostojanstva radnika.
- Zbog povrede dostojanstva potužilo se 12.7 % žena, odnosno pri tom se nije potužio niti jedan muškarac.
-

Institucionalni mehanizmi

Do kraja 2006. osnivanjem Povjerenstava za ravnopravnost spolova i u Zagrebačkoj županiji formalno je uspostavljen cjeloviti sustav institucionalnih mehanizama rodne ravnopravnosti

koji je bio predviđen Nacionalnom politikom za promicanje ravnopravnosti spolova 2001-2005. godine i Zakonom o ravnopravnosti spolova, 2003. Uz Saborski odbor za ravnopravnost spolova (2000.), od 2003. djeluje ured Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, od 2004. Vladin ured za ravnopravnost spolova, imenovane su koordinatorice/koordinatori u tijelima državne uprave i uredima državne uprave na regionalnoj i lokalnoj razini.

No, unatoč uspostavljenim institucionalnim mehanizmima i donošenju Nacionalnih politika ravnopravnosti (1997., 2001., 2006.) ŽMH sa žaljenjem konstatira da većina tih institucija i mehanizama ne funkcionira optimalno, te rodna ravnopravnost nije dovoljno unaprijeđena ni u zakonskim okvirima, niti u društvenim praksama, a društveni status žena se u mnogočemu i pogoršao.

Kao temeljne prepreke ostvarivanju ravnopravnost žena u RH vidimo nedostatak financijskih sredstava i vrlo ograničenu političku moć delegiranu institucionalnim mehanizmima rodne ravnopravnosti. No, unutar tog konteksta, dio odgovornosti za neučinkovitost institucionalnih mehanizama pripisujemo i izostanku vertikalne i horizontalne koordinacije i suradnje među njima samima. Razlozi nepostojanja suradnje i koordiniranog djelovanja su dijelom strukturalne prirode, (financije, politička moć, ljudski resursi), no mišljenja smo da je nerijetko riječ i o subjektivnim (personalnim) razlozima i osobnoj nespремnosti na suradnju, kao i nedostatku odlučnosti, volje, a dijelom i osobne političke hrabrosti za iskorake i korištenje svih mogućnosti koje mehanizmi nude, pogotovo kao usustavljena cjelina. Institucionalni mehanizmi, njihove/ i čelnice i osoblje stoga djeluju birokratizirano i neučinkovito, bez osmišljene djelotvorne strategije i rezultata provedbe.

Žene u Hrvatskoj još uvijek nedovoljno poznaju svoja prava i mogućnosti zaštite od diskriminacije koje im zakoni i mehanizmi pružaju. Za oživotvorenje mehanizama potrebno je više javnog

govora o primjerima rodne/spolne diskriminacije, više rodno utemeljene političke i sociološke analize, rodni istraživanja i edukacije na svim razinama kako bi žene postale svjesne svojih prava i aktivnije ih tražile, a kroz primjere dobre prakse imale spoznaju o mogućem uspjehu i satisfakciji.

Odbor za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora

Odbor za ravnopravnost spolova ima široke ovlasti i djelokrug rada, od utvrđivanja i praćenja rodno osviještenih politika, poticanja i praćenja primjene načela ravnopravnosti spolova u zakonodavstvu, usklađivanja i praćenja primjene međunarodnih dokumenata, predlaganja mjera za uklanjanje diskriminacije po spolu, uvođenja načela ravnopravnosti u sva područja života, do poticanja suradnje Vladinog ureda, udruga i drugih institucija.

Nažalost, s obzirom na to da se većina djelatnosti zastupnika i zastupnica u Saboru odvija isključivo na tragu stranačkih interesa i stranačke borbe za vlast i prevlast pri donošenju odluka, ni Odbor za ravnopravnost spolova nije iznimka, pa stoga nije uspio znatno doprinijeti ravnopravnosti i poboljšanju statusa i ženskih ljudskih prava. Sastav Odbora nije izraz interesa pojedinih zastupnica i zastupnika za rodnu problematiku, već stranačkih križaljki. Porazna je činjenica da i većina žena zastupnica u Saboru djeluje isključivo po kriterijima stranačke discipline, pa tako zastupnice u Hrvatskom saboru nisu do sada, kao što je to praksa u većini svjetskih parlamenata, uspjele formirati svoje posebno tijelo (klub) u kojima bi svoju djelatnost usklađivale i koordinirale u interesu žena, a ne stranaka i vladajuće politike. Utoliko i Odbor funkcionira samo kao formalni filter prije donošenja dijela akata, a nema proaktivnu ulogu kojom bi se, sukladno Uredbi o Odboru, inicirali prijedlozi zakona, programi i mjere za uklanjanje diskriminacije po spolu i politike ravnopravnosti spolova. Čak i kao formalni filter,

Odbor nedovoljno prati zakonske akte koji ulaze u Sabor, a veliki je nedostatak što u radu Odbora ne sudjeluju vanjski članovi/članice. Takav nedostatak ekspertize i informiranosti ne može kompenzirati činjenica da predsjednica Odbora redovito na sjednice Odbora poziva i zainteresirane predstavnice i predstavnike civilnog društva.

Smatramo da je predsjednica Odbora usamljena u nastojanju da Odbor preuzme veću ulogu u provedbi politike ravnopravnosti, pa su i učinci rada Odbora prepoznatljiviji kroz rad i angažman predsjednice Odbora Gordane Sobol, njeno upozoravanje na problematiku ravnopravnosti spolova u Saboru i u javnim istupima, nego kroz sam rad Odbora. Ističemo spremnost predsjednice Odbora na suradnju sa nevladinim udrugama, podupiranje inicijativa i odazivanje na skupove, edukacije i rasprave.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova

Prema Zakonu o ravnopravnosti spolova (ZORS), (čl.2) Pravobraniteljica razmatra slučajeve kršenja načela ravnopravnosti spolova, slučajeve diskriminacije prema pojedincima/kama ili grupama pojedinaca koje su počinila tijela državne uprave, jedinice tijela lokalne i područne (regionalne) samouprave i druga tijela s javnim ovlastima, zaposleni u tim tijelima i druge pravne i fizičke osobe. Pored toga, Pravobraniteljica je ovlaštena od nadležnih tijela (članak 21.) tražiti izvješća, a u slučaju nezadovoljavanja zahtjevu, pravobranitelj/ica može tražiti provođenje nadzora, od tijela koje obavlja nadzor nad njihovim radom.

U slučajevima kršenja odredbi ZORS-a s elementima kaznenog djela, Pravobraniteljica prema ZORS-u podnosi prijavu nadležnom državnom odvjetništvu, a također ima pravo (čl.23) podnijeti prijedlog za pokretanje postupka ocjene ustavnosti zakona, odnosno ustavnosti i

zakonitosti drugih propisa ako ocijeni da je povrijeđeno načelo ravnopravnosti spolova, te ako utvrdi da je povrijeđeno načelo ravnopravnosti spolova zbog neusklađenosti propisa sa ZORS-om, predložiti pokretanje postupka izmjene takvog propisa.

S Pravobraniteljicom smo ostvarile dobru suradnju na slučajevima inividualnih kršenja ljudskih prava, te slučaju uvođenja eksperimentalnih programa zadržstvenog odgoja u škole, kao i prilikom zagovaranja za Prijedlog zakona o registriranom partnerstvu. Tokom 2006. godine Lezbijska grupa Kontra surađivala je s Pravobraniteljicom na 6 inividualnih slučajeva kršenja ljudskih prava na osnovi spolne orijentacije i bračnog statusa.

Pravobraniteljica za ravnopravnost spolova ostvarila je dobru suradnju s udrugama za zaštitu prava spolnih i rodnih manjina, te je prisustvovala na sjednici Odbora za ravnopravnost spolova Sabora RH na kojoj je javno dala svoju punu podršku Prijedlogu zakona o registriranom partnerstvu, pozivajući se na novodonesenu Rezoluciju Europskog parlamenta o homofobiji u Europi.

Iako javnosti još nije poznato Izvješće za 2006.godinu, kako ranijih tako i ove godine, uočljivo je da je djelovanje Pravobraniteljice ograničeno na slanje upozorenja, preporuka i prijedloga i da svoje ovlasti ne koristi u punom opsegu. Pravobraniteljica vrlo rijetko koristi institut nadzora, a nije nam poznat niti jedan slučaj podnošenja prijave zbog krivičnog ili prekršajnog postupka, kao ni njeno djelovanje u oblasti usklađivanja zakonitosti i propisa koji nisu u skladu sa ZORS-om, ili pokretanja ocjene ustavnosti nekog zakona, iako velik broj i novodonešenih zakona nije usklađen sa ZORS-om.

Na području zakonodavnih inicijativa u 2006. poznata je samo jedna takva inicijativa. Pravobraniteljica je upozorila na neprikladnost ispuštanja protudiskriminacijske odredbe koja se odnosi na manjinska prava, temeljne slobode i odnose među spolovima te odgoj za demokratsko

društvo iz Konačnog prijedloga Zakona o udžbenicima za osnovnu i srednju školu.

Pravobraniteljica povremeno daje priopćenja o seksizmima i diskriminaciji u medijima.

Pravobraniteljica je tijekom 2006. godine potaknula anketiranje studentica i studenata Sveučilišta u Zagrebu o zaštiti dostojanstva i zaštiti od spolnog uznemiravanja na sveučilistu u suradnji sa Centrom za ženske studije. S obzirom na to da letak sadrži relativno iscrpne informacije o spolnom uznemiravanju i pravnoj zaštiti, njegova distribucija ima i karakter kampanje osvješćivanja. Ograničena je na zagrebačko sveučilište (podijeljeno je 12.000 letaka), ali ipak se radi o kampanji manjeg obima. Ženska mreža pozdravlja i preporučuje sustavne kampanje osvješćivanja i obavješćivanja javnosti o djelovanju i ovlastima pravobraniteljice, budući da ogromna većina žena i dalje nije upoznata sa svojim pravima koja proizlaze iz Zakona o ravnopravnosti spolova, kao ni o mogućnostima zaštite, te da su malo poznati primjeri dobre prakse iz njezina rada koji bi potakli veći broj žena da joj se obraćaju i koje bi poticalo diskriminirane pojedinke i grupe žena da se bore protiv diskriminacije i za ostvarenje svojih elementarnih prava.

Pravobraniteljica se je odazivala zahtjevima Ženske mreže Hrvatske te postupila u skladu sa traženim: da utječe na rodno osjetljiv pristup prilikom izrade socijalne karte Primorsko - goranske županije, zahtjev da obavi rodnu analizu predloženih programa zdravstvenog odgoja, prisustvovala je sjednici Odbora za ravnopravnost spolova Sabora na kojoj je javno dala svoju podršku Prijedlogu zakona o registriranom partnerstvu. Iskustva ženskih udruga na terenu oko suradnje s Pravobraniteljicom, napose u načinu na koji rješava individualne predstavke, vrlo su različita. Uz dobra iskustava primjećuje se da nema sustavne komunikacije, niti sa udrugama koje se u nečije ime obraćaju, niti s

pojedinkama, stranke nisu redovito i na vrijeme obavještavane o tijeku postupka, niti o njegovom ishodu.

Tijekom 2005/2006. u uredu Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova došlo je, prema ocjeni Saborskog odbora za ljudska prava, do teškog narušavanja međuljudskih odnosa. ŽMH sa žaljenjem konstatira da nadležne institucije nisu na vrijeme i efikasno djelovale kako bi se razriješio slučaj optužbi za mobing u uredu Pravobraniteljice. Izostanak utvrđivanja stvarnog stanja i primjene adekvatnih mjera koje bi dovele do brzog razrješenja nastale situacije narušava kako ugled i efikasnost samog Ureda tako i osjećaj pravne sigurnosti zaposlenica/ka u uredu.

Ured Vlade RH za ravnopravnost spolova

Temeljen ZORS-a i Uredbe o Uredu (NN18/04) Vladin ured za ravnopravnost spolova ima vrlo široko područje djelatnosti koje, između ostaloga, uključuje izradu cjelovitog sustava zaštite i promicanja ravnopravnosti spolova, koordinaciju svih aktivnosti na uspostavljanju ravnopravnosti spolova, izradu nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova, nadziranje njezine provedbe. Ured razmatra usklađenost domaćeg zakonodavstva sa odredbama Ustava, Zakona o ravnopravnosti spolova i međunarodnih instrumenata, predlaže Vladi Republike Hrvatske i državnim tijelima donošenje ili izmjene zakona i drugih propisa kao i usvajanje drugih mjera, provodi istraživanja i izrađuje analize, surađuje s nevladinim udrugama, promiče znanje i svijest o ravnopravnosti spolova, surađuje s međunarodnom zajednicom i međunarodnim regionalnim organizacijama, prati provedbu međunarodnih obveza Republike Hrvatske u području ravnopravnosti spolova, prati izvješća međunarodnih organizacija o stanju ravnopravnosti spolova u Republici Hrvatskoj i priprema nacionalna izvješća o ispunjavanju

međunarodnih obveza u području ravnopravnosti spolova, Ured je u proteklom razdoblju znatno povećao sredstva. Proračun Ureda u 2006. godini bio je 231,21 posto veći u odnosu na proračun za 2004. godinu, a sredstva osigurana za donacije udrugama u novcu su u 2006. godini iznosila 508,33 posto više nego u 2004. godini. Smatramo da usprkos značajnom povećanju proračuna, u 2006. godini Ured nije imao dostatne ljudske i organizacijske resurse za zadovoljavajuće obavljanje poslova iz svoje djelatnosti.

Budući da pod djelokrug Ureda prema Zakonu o ravnopravnosti spolova spada i zaštita prava spolnih manjina, smatramo da je potrebno osigurati dodatna sredstva i osoblje za rad Ureda na tom području.

Ured je tijekom 2006. uložio znatan trud u donošenje Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova 2006-2010. U radnu grupu za izradu Nacionalne politike bila je uključena i koordinatorica ŽMH, no unatoč tome smatramo da proces donošenja Nacionalne politike nije bio niti dovoljno transparentan, niti dovoljno participativan. Verzija Nacionalne politike koju su usvojili Vlada i Sabor sadrži i neke mjere i prijedloge koje su podnijele članice ŽMH, ali veliki i važan dio tih mjera i prijedloga nije usvojen. Uz brojne odbijene mjere konačnu redakciju nisu prošle niti mjere koje je usvojila Radna skupina za izradu prijedloga nacionalne politike: da se na tržištu učine dostupnima postkoitalna kontraceptivna sredstva, da se na bilo koji način normira, pa čak niti istraži sudjelovanje žena u političkim procesima kroz političke stranke, odbijene su sve konkretne mjere poboljšanja položaja žena na tržištu rada koje bi zahtijevale utrošak ili smanjeno prikupljanje sredstava iz državnog proračuna, kao i prijedlozi koji su se odnosile na praćenje i vrednovanje primjene nacionalne politike.

Ostvarivanje i djelotvornost Nacionalne politike 2006.-2010. u velikoj će mjeri ovisiti o koordinaciji rada koordinatorica/ica u ministarstvima i uredima državne uprave u županijama, kao

i o praćenju provedbe mjera Nacionalne politike. Do sada je Ured propustio ostvariti osmišljenu koordinaciju i servisiranje koordinatora/ica u tijelima državne uprave i lokalne samouprave, kao i sustavno koordinirati druge institucionalne mehanizme i njihove aktivnosti na ostvarivanju ravnopravnosti spolova. To smatramo jednim od glavnih razloga neprovođenja dosadašnjih nacionalnih politika rodne ravnopravnosti. Ured nema kapaciteta niti stvarne nadležnosti da održi organizacijsku ili programsku povezanost sa županijskim povjerenstvima. Također, u javnosti nije vidljiv doprinos Ureda u radu Vlade pri donošenju proračunskih sredstva za poboljšanje položaja žena u RH, ili na zakonskim rješenjima koja bi sustavno ukidala diskriminaciju po spolu i/ili spolnoj orijentaciji.

U 2006. značajno su povećana sredstva za donacije udrugama, pa je Ured u programu „Promicanje znanja i svijesti o ravnopravnosti spolova“, putem natječaja, financijski podržao aktivnosti 19 projekata ženskih organizacija sa sredstvima od 565.500 od čega 5 projekata direktno vezanih za nasilje nad ženama. Kroz partnerstvo ili suorganizaciju, izvan natječaja, Ured je sudjelovao sa još 95.500 kuna.

Organizacije za prava spolnih manjina prigovaraju Uredu da je prilikom dodjele proračunskih sredstava udrugama nedovoljno balansiranim financiranjem toga područja zapostavljao ovo područje. Primjerice, ove godine Lezbijska grupa Kontra je bila jedina lezbijska organizacija kojoj su dodijeljena sredstva od strane ureda. Sredstva dodijeljena Kontri bila su daleko manja od sredstava dodijeljenih većini drugih ženskih organizacija (6600 kn).

Predstavnice Ureda za ravnopravnost spolova prisustvovala su u protekloj godini nekim od okruglih stolova na temu rodne ravnopravnosti i spolne orijentacije u organizaciji nevladinih udruga, čime je pokazana spremnost na suradnju s organizacijama civilnog društva.

Na području zakonodavnih inicijativa, Ured je Ministarstvu znanosti obrazovanja i športa uputio

dopis u kojem je izrazio podršku stavovima Ženske mreže i Pravnog tima Iskoraka i Kontre, u vezi imenovanja stručnjaka/inja u komisiju o zdravstvenom odgoju. U dopisu je naglašeno da je među prioritetima Ministarstva, imajući u vidu njegove obveze vezane uz implementaciju Zakona o ravnopravnosti spolova i drugih zakona i dokumenata, uvođenje rodno osjetljivog obrazovanja. No, Ured nije uvijek reagirao jednoznačno i zadovoljavajuće na inicijative organizacija civilnog društva. Nismo dobile odgovor Ureda na zahtjev ŽMH i Pravnog tima Iskoraka i Kontre za mišljenje i podršku amandmanu na Zakon o športu koji bi uključio spolnu orijentaciju u antidiskriminacijske odredbe tog zakona, kao ni za amandmane na Prijedlog zakona o registriranom partnerstvu. Također, Pravni tim Iskoraka i Kontre nikada nije dobio odgovor na zahtjev o očitovanju o Prijedlogu zakona o registriranom partnerstvu. Ured nije odgovorio niti na zahtjev Ženske mreže Hrvatske da dostavi Izvješće o radu za 2005. godinu, pri čemu se je Ženska mreža pozvala na Zakon o pravu javnosti na pristup informacijama. Nakon istog zahtjeva dostavljenog Vladi RH, Ured se je očitovao da će izvještaj za 2005. dostaviti Vladi do 30. travnja 2007, čime je Ured pokazao loš primjer svjesno kršeći odredbe Zakona o ravnopravnosti spolova.

Ured je u 2006. godini nastavio vrijednu izdavačku djelatnost. Uz vrlo informativno i edukativno opremljenu „Nacionalnu politiku za promicanje ravnopravnosti spolova 2006-2010“, u biblioteci „Ona“ izdao je nove strategije Europske unije za promicanje ravnopravnosti spolova, *Putokazi k ravnopravnosti žena i muškaraca 2006. – 2010.* i *Preporuke (2002)5 Vijeća ministara zemljama članicama Vijeća Europe o zaštiti žena od nasilja i Memorandum s objašnjenjima te Proračunom prema ravnopravnosti spolova.* Vrijednost tih izdanja je tim veća što se mogu preuzeti izravno sa web stranice Ureda. Internetska stranica Ureda je vrlo informativna, redovito ažurirana i sadrži niz korisnih informacija, naročito o evropskim i drugim propisima rodne ravnopravnosti, kao i informacije o aktivnostima Ureda, ali i drugih mehanizama i ženskih udruga u zemlji.

U ovom izvještaju također se moramo osvrnuti i na događaje nakon usvajanja Nacionalne politike za ravnopravnost spolova u studenom 2006.godine. Koordinatorica Ženske mreže Bojana Genov uputila je medijima, u ime Mreže, kritičke komentare na Nacionalnu politiku. U intervjuu kojeg je povodom izlaska Nacionalne politike dala Vjesniku, (22. studenog 2006.), predstojnica Ureda Helena Štimac Radin odvrtila je u osobnom tonu, predbacivši Bojani Genov da je svojom frazeologijom više u službi pojedinih političkih opcija nego u interesu promicanja politike ravnopravnosti spolova. Predstojnica se ni u jednom segmentu svoje izjave nije osvrnula na sadržaj kritika koje su bile upućene na sadržaj Nacionalne politike od strane Ženske mreže Hrvatske.

Povjerenstva za ravnopravnost spolova

Županijska povjerenstva osnovana su kao obaveza proistekla iz Nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova. Jedan od osnovnih problema u radu Povjerenstava je taj što se većina njegovih članica/ova imenuje na osnovu pripadnosti političkim strankama koje su trenutni nositelji vlasti u županijskoj skupštini. Zato se u povjerenstvima uglavnom nalaze osobe koje ne poznaju problematiku i nisu niti motivirane niti educirane za tu ulogu. Edukaciju dodatno otežava stalna izmjena članstva, koja prati smjene vlasti. Stupanj educiranosti i djelovanja županijskih povjerenstava je vrlo različit od županije do županije, u pozitivnom svjetlu Ističemo istarsku županiju kao primjer djelotvornosti i suradljivosti sa udrugama, a kao suprotnost prema istim kriterijima ističemo Karlovačku županiju.

Neka povjerenstva odbijaju svaku suradnju sa civilnim sektorom, koji je za njih jedini dostupan i kompetentan izvor edukacija.

Rad povjerenstava se, prema saznanjima Ženske mreže, uglavnom odnosi na obilježavanje značajnih datuma, posebice onih vezanih uz nasilje u obitelji. Smatramo da je u cjelini rad županijskih povjerenstava netransparentan i nedostatan, te da mali broj osnovanih povjerenstava osmišljava, kreira i provodi rodno osviještenu politike.

Ne postoji mjesto evaluacije niti usmjeravanja njihovog rada, jer osnivači povjerenstava nemaju pravog interesa niti znanja, a Ured za ravnopravnost spolova nema resursa niti stvarne nadležnosti za taj posao.

U Nacionalnoj politici za promociju ravnopravnosti spolova usvojenoj 2006. kao jedna od mjera je unapređenje koordinacije nacionalnih mehanizama sa lokalnima, a kao nositelj realizacije ove zadaće istaknut Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora.

Nacionalna politika za promicanje ravnopravnosti spolova

Nacionalna politika za promociju ravnopravnosti spolova usvojena je u Hrvatskom saboru 23. listopada, gotovo deset mjeseci po isteku prethodne politike, tako da je gotovo cijela 2006. godina bila nepokrivena strateškim dokumentom o mjerama za uspostavljanje ravnopravnosti spolova.

Na izradi nacrtu prijedloga radila je Radna skupina koju je imenovala Vlada RH, a u kojoj su bili predstavnici Ureda za ravnopravnost spolova, Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa, Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija, Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, Pravobraniteljice za ravnopravnost spolova, Odbora za ravnopravnost spolova Hrvatskog sabora, Ureda za ljudska prava, članica Povjerenstva za ravnopravnost spolova Splitsko - dalmatinske županije te predstavnica Ženske mreže Hrvatske. Znakovito je da su u radnom tijelu izostali

predstavnicima ministarstva financija i gospodarstva, resora ključnih za kreiranje javnih politika koje umanjuju trend siromašnja žena i rastuću nejednakost na tržištu rada. Radna skupina je održala sedam sastanaka u razdoblju od listopada 2005. do srpnja 2006. te se je nakon razmjene često posve suprotstavljenih mišljenja usuglasila oko konačnog prijedloga. Konačan prijedlog nacionalne politike, koji je nakon toga još doživio značajne izmjene u Uredu za ravnopravnost spolova / Koordinaciji za društvene djelatnosti Vlade RH, ujesen je poslan na očitovanje raznim državnim institucijama, udrugama i sindikatima, sa veoma kratkim rokom i praktički bez mogućnosti javne rasprave. Donošenje nacionalne politike mediji su popratili slabo i uglavnom nezainteresirano, a medijima najatraktivniji dio u procesu donošenja je bila uzajamna razmjena kritičkih tonova između predstojnice Ureda i koordinatorice Ženske mreže.

Ženska mreža ocijenila je Nacionalnu politiku nedovoljno konkretnom. 145 mjera koje tijekom iduće četiri godine trebaju poboljšati položaj žena više nalikuju na popis želja do li na realan izraz političke volje da vlast djelatno utječe na položaj žena.

Politika sadrži veliki broj općenitih i neodređenih mjera bez definiranih rokova i konkretnih izvršitelja (gotovo polovina mjera ima naznačen rok 2006. – 2010.,) i formuliranih glagolima poticati (5 puta), pratiti (4 puta), voditi računa (2 puta), obilježavati (4 puta), podržavati, nastaviti, planirati, podizati razinu, povećati, preispitati i promicati. U provedbi samo dvije mjere Vlada je izvršitelj; redovito će obilježavati Nacionalni dan borbe protiv nasilja nad ženama – 22. rujna kao i Međunarodni dan borbe protiv nasilja nad ženama – 25. studenog. te će Uredu za ravnopravnost spolova Vlade Republike Hrvatske osigurati dostatni kadar i financijska sredstva za djelotvorno provođenje zadaća iz njegova djelokruga rada propisanog Zakonom o ravnopravnosti spolova.

Od nevladinih udruga se očekuje značajan doprinos realizaciji Nacionalne politike, budući da

su formulacijom „u suradnji sa nevladinim organizacijama“ navedene u 80% programa.

Nacionalna politika neka rješenja odgađa za vrijeme u kojem će se donijeti 3 programa, 2 analize i plana, 2 strategije i 2 Protokola, obaviti 6 istraživanja koja će tek poslužiti za temelj planiranja, voditi statistiku (7 puta), ustrojiti baze podataka (2 puta) te osnovati radne skupine (5 puta). Neke mjere tek će stvoriti pretpostavke za promjene, u dvije mjere injicirat će se promjene zakona ako je potrebno, a u još dvije prilagodit će se zakonodavstvo europskom, u čak četiri uklonit će se diskriminacija iz jezika službenih dokumenata.

Nekoliko mjera odnose se na praćenje mjera već postojećih nacionalnih strategija (za Rome) ili se na njih poziva, dok neke čak navode da će implementirati važeće zakone (primjerice 5.2.6. *Sustavno će se sankcionirati korumpiranost policajaca koji rade na istragama / slučajevima vezanim uz prostituciju*).

Pored ostalih područja diskriminacije, koja će Nacionalna politika dotaknuti nesustavnim i uglavnom kozmetičkim mjerama, u tome strateškom dokumentu nije vidljivo kako će se početi rješavati problem narastajućeg ekonomskog jaza među spolovima i neravnopravnog položaja žena na tržištu rada te sve većeg siromaštva žena.

Neodređene formulacije i odgođene aktivnosti pobrojane u mjerama nacionalne politike za promicanje ravnopravnosti spolova ukazuju na to da je rješavanje problema neravnopravnog i lošeg položaja žena ovom politikom pomaknuto za budućnost.

Analiza implementacije Nacionalne politike tijekom 2006. godine:

Od ukupno 145 mjera Nacionalne politike aktivnosti na realizaciji čak 77 mjera određen je u 2006. godini, a o početku provedbe većine tih mjera Ženska mreža nema saznanja.

Od toga je provedba 7 mjera smješteno u 2006. godinu:

1.2.2. Izradit će se i distribuirati dužnosnicima/dužnosnicama na državnoj i lokalnoj razini Pojmovnik rodne terminologije i EU standarda; Nositelji: Ured za ravnopravnost spolova, u suradnji s udrugama

1.4.4. Osnovat će se radna skupina radi unapređivanja prikupljanja statističkih podataka o položaju Romkinja u lokalnim zajednicama i cjelokupnom društvu, u području obrazovanja, zapošljavanja, zdravstvene zaštite te njihovog sudjelovanja u javnom i političkom životu; Nositelji: Ured za ravnopravnost spolova, Ured za nacionalne manjine, Ured za ljudska prava, Državni zavod za statistiku, Hrvatski zavod za zapošljavanje, nadležna tijela državne uprave, u suradnji s udrugama Romkinja

2.2.4. Pristupit će se izradi Uredbe Vlade Republike Hrvatske o klasifikaciji radnih mjesta državnih službenika/službenica kojom će se propisati upotreba i ženskog i muškog roda u nazivlju državnih službenika/službenica i njihovih zanimanja; Nositelj: Središnji državni ured za upravu, Vlada Republike Hrvatske

3.1.1. Izradit će se Udžbenički standard koji slijedi zahtjeve iz Zakona o ravnopravnosti spolova; Nositelji: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Ured za ravnopravnost spolova

5.2.7. Ratificirat će se Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima; Nositelji: Ured za ljudska prava/Vlada Republike Hrvatske, Hrvatski sabor

5.2.12. Izmijenit će se i nadopuniti Zakon o kaznenom postupku radi zaštite i smanjenja dodatnog traumatiziranja žrtava seksualnog nasilja, kao i pojednostavljivanja i dinamiziranja istražnog i sudskog postupka, uključujući poboljšanje uvjeta u kojima se vodi sudski postupak; Nositelji: Ministarstvo pravosuđa, Vlada Republike Hrvatske, Hrvatski sabor

7.3.3. Osnovat će se nezavisno tijelo za praćenje i procjenu provedbe politike ravnopravnosti spolova u medijima, u skladu sa Zakonom o ravnopravnosti spolova; Nositelj: Ured za ravnopravnost spolova, u suradnji s Hrvatskim novinarskim društvom, nezavisnim stručnjacima/ stručnjakinjama i udrugama.

Kod predloženih mjera za provedbu u 2006. vidljiva je nesustavnost, tj. nepostojanje prioriteta – od osnivanja nezavisnih tijela/skupina (2 mjere) do ratifikacija dokumenata EU (što pokazuje da još uvijek ne postoji niti dovoljan broj tijela za praćenje i procjenu provedbe niti da su osnovni dokumenti ratificirani). Tek je nekoliko konkretnih mjera (izrada udžbeničkih standarda ili promjena Zakona o kaznenom postupku...) Niti jedna od navedenih mjera nije realizirana tijekom 2006. godine.